

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ESPERGÆRDELIV

Øresundsbyen Espergærde
- et led i en større helhed

Anne Majken Snerup Rud

ESPERGÆRDELIV

Øresundsbyen Espergærde

- et led i en større helhed

Helsingør Kommunes Museer 1996

Redaktion og tilrettelæggelse:
Museumschef Kenno Pedersen,
og museumsinspektør Lars Bjørn Madsen

Illustrationer:
Beroende ved Helsingør Kommunes Museer
i original og affotografering

Udgivet 1996 i et samarbejde mellem
Helsingør Kommunes Museer og
Helsingør Museumsforening

Sat med 10 punkt ordinær og kursiv
Times og trykt på 100 gr. Biber Allegro gloss
hos Nofo-print, Helsingør.

Oplag: 300 eksemplarer.
ISBN: 87-89120-30-2

Omslag: *Kysten ved Tibberup Mølle (udsnit), malt 16. august 1854 af Vilhelm Petersen,
1812-1880. (Privateje).*

FORORD

Med økonomisk støtte af Statens Museumsnævn, fik Helsingør Kommunes Museer i 1993 mulighed for at iværksætte en længe ønsket nutidsundersøgelse/dokumentation af Espergærdeområdet, som opfølgning af forsøgsprojektet "Et døgn i Helsingør", der blev gennemført i 1989 med et fornemt resultat.

Omkring 1000 spørgeskemaer blev i forbindelse med Espergærde-undersøgelsen i 1993 udsendt efter "statistisk tilfældighed" til lige så mange personer i Espergærde-området. Mere end 200 har med stor velvillighed besvaret det omfattende spørgeskema. Mange af "deltagerne" er på den baggrund blevet kontaktede telefonisk med henblik på præcisering og uddybning. Et særdeles ressourcekrævende og langsommeligt arbejde, ligesom hele bearbejdningen af de utrolig mange og ofte komplekse oplysninger. Undersøgelsen er i øvrigt gennemført parallelt med en tilsvarende ved Greve Museum.

Med nærværende redegørelse, der tillige offentliggøres i museernes årbog 1995, har museumsinspektør Anne Majken Snerup Rud udover en mere teknisk rapportering fået mulighed for at publicere undersøgelsen i en bredere form og sammenhæng, akkurat som det var tilfældet i 1991 med "Et døgn i Helsingør" og opfølgningen "Din verden - Min verden".

Det er vort klare og inderlige håb, at teksten vil blive læst og anvendt. Den har været længe undervejs, fordi utallige andre arbejdsopgaver har været pålagt forfatteren, der imidlertid har holdt stædigt fast i projektet og en offentliggørelse af resultatet som lovet. Det har kostet en brav kamp arbejdsmæssigt og tidsmæssigt, men står mål med anstrengelserne.

En tak på Anne Majken Snerup Ruds vegne skal i denne sammenhæng først og fremmest rettes til de mange, der har brugt deres tid på at besvare spørgeskemaet. Dernæst en varm og dybtfølt tak til Social- og Sundhedsforvaltningens Servicecenter Espergærde, ligesom Helsingør Kommunes Udviklingsafdeling på Rådhuset har være overordentlig imødekommende, og på forskellig måde assisteret med baggrundsmateriale.

Kenno Pedersen
Museumschef
23. juli 1996

Espergærdeliv

Øresundsbyen Espergærde - et led i en større helhed

Af Anne Majken Snerup Rud

Ved Øresundskysten 8 km syd for Helsingør bor ca. 10.000 mennesker i et sammenhængende boligområde, der hedder Espergærde. Området kunne med ligeså god ret havde heddet Mørdrup eller Tibberup, for det er på de to gamle landsbyers jorder, at størstedelen af indbyggerne bor. Fiskerlejet Espergærde rådede kun over en smal strimmel land langs kysten. At hele området kom til at hedde Espergærde har sit udspring i den positive klang, der kom over navnet, da velhavende borgere i slutningen af sidste århundrede begyndte at frekventere fiskerlejet. Her fandt borgerskabet den kombination af skov, vand og ikke mindst det pittoreske fiskerliv, som tiden yndede. Siden de første sommervillaer blev bygget, har Espergærdeområdet været i konstant vækst, så området i dag har et indbyggertal svarende til en mindre provinsby. Espergærde er, næst efter Helsingør by, med små 30.000 indbyggere Helsingør kommunes største sammenhængende beboelsesområde.

Espergærde har lange historiske rødder, og interessen centreres sig som oftest om fortidens fiskerlejer, landboliv og landliggerliv, som man stadig kan finde spor af i området. Men som Espergærde fremstår idag, er den ikke i første række et produkt af de oprindelige erhverv på stedet, men snarere et produkt af et af 1900-tallets mest karakteristiske træk: bosættelsen udenfor de egentlige byer.

Disse bosættelser blev først kaldt forstæder og lå umiddelbart op ad en egentlig by, hvor forstædens indbyggere søgte deres arbejde og bymæssige faciliteter. I takt ikke mindst med transportmulighedernes udvidelse flyttede de såkaldte forstæder længe bort fra »moderbyen« og blev kaldt villabyer, sovebyer, udflytterbyer, parcelhusbyer, planetbyer eller sattelitbyer. Uanset hvad områderne, som kan se vidt forskellige ud alt efter alder, kaldes, er det karakteristisk, at de primært er boligområder, og at de ikke har bymæssige træk med et historisk begrundet center, som vi kender fra de gamle byer, samt at en stor del af arbejdsstyrken arbejder udenfor lokalområdet.¹

Set i det store perspektiv er sådanne områder skabt af den adskillelse mellem boligsted og arbejdssted, som startede med industrialiseringen. I et kortere perspektiv har det ikke mindst været ønsket om og den økonomiske formåen til bedre boligforhold, end de egentlige byer kunne give flertallet, der har skabt de nye byområder.

Denne udvikling har sat sit præg i landskabet omkring alle større danske byer, ikke mindst i Københavnsområdet. I Hovedstadsregionen, der efterhånden omfatter dele af Roskilde og Frederiksborg Amter samt det egentlige storkøbenhavnske område, Københavns og Frederiksberg Kommuner samt Københavns Amt, er der især efter 2. Verdenskrig vokset større og mindre »byer« op i en halvkran om den gamle by og dens nære omegnskommuner. Livet og adfærden i disse områder hører i høj grad med til storbyens samlede udtryk.

I det omfang der overhovedet har været interesse for sådanne områder har det ofte været i forbindelse med de problemer, visse steder har, kendetegnet ved udtryk som: sovebyer, betonslum eller den isolerede kernefamilie i parcelhuset bag ligusterhækken.

Det har således især været byplanlæggere, arkitekter og sociologer, der har arbejdet med disse områder. I de senere år har der imidlertid vist sig en bredere interesse, idet også historikere og kulturhistorikere har vendt blikket i denne retning.² De har bl.a. beskæftiget sig med områdernes historie, deres karakteristiske bebyggelsesformer og efterhånden også områdernes funktion og indre sammenhæng.³

Samtidig er der kommet interesse for at beskæftige sig med at analysere det moderne storbyliv som helhed.⁴

Storbylivet kan imidlertid næppe udforskes uden at drage de mange nye byer uden for den egentlige by ind i billedet. I og med at mange af regionens beboere dagligt færdes på kryds og tværs i hele om-

rådet, dannes et netværk af de ydre byer, der sammen med centret udgør storbyregionen som sådan.

De nye byer udenfor selve byen er netop et af de mere karakteristiske enkeltfænomener ved den moderne storby.

Dette lille studie af Espergærde skal ses dels som et forsøg på at indkredse karakteristiske træk i dagliglivet i Helsingør Kommunes næststørste byområde, og dels som et bidrag til den generelle debat om livet i storbyregionens nye boligområder.⁵

Udflytterbyen skabes

Det var i begyndelsen af 1960'erne, at Espergærde for alvor kom ind i rækken af de nye byer i periferien af storbyen København. Under overskriften

»Udflytterby ved Øresund« fortæller Ekstrabladet sine læsere, at »Det gamle hyggelige Espergærde er ved at folde sig ud som omegnby«.⁶ Det var et storstilet byggeri på noget af Espergærdes landbrugsjord, der på denne måde blev præsenteret som en mulighed for hele det storkøbenhavnske publikum. Bebyggelsen, der idag kaldes »Den hvide by«, var den første og største samlede bebyggelse i Espergærde. Den accelererede imidlertid blot og var i realiteten en logisk videreførelse af den udbygning, der gradvist havde ændret området siden begyndelsen af århundredet.

Bygningerne fortæller historien

Idag spreder Espergærde sig fra kysten og godt 2

Udsnit af kort fra omkring 1870, hvor landsbyerne Tibberup og Mørdrup samt fiskerlejet Espergærde endnu ligger langt fra hinanden. Kystbanen er endnu ikke anlagt; de rejsende må ty til den gamle Nordbane.

km ind i landet. Kystbanens spor og den gamle vej fra landsbyen Mørdrup til herregården Krogerup, Hovvej, danner to markante skel i bebyggelsen, der fungerer som en slags tidslinier i Espergærdes vækst.

Ved at tage en tur fra kysten ind i landet kan man stort set aflæse denne udvikling i bebyggelsen.⁷ Tæt ved stranden finder vi enkelte gamle fiskerhuse, der vidner om det oprindelige fiskerleje. Vi ser også nogle af de store sommervillaer, der blev bygget af det bedre borgerskab, der havde råd til at bygge selv og ikke nøjedes med at indlogere sig hos de lokale, som mange ellers gjorde det omkring århundredskiftet. Mellem Egebæksvang og kysten ligger også området's ældste kirke, der blev bygget i 1897. Kirken blev delvist opført af midler samlet ind blandt lokalbefolkningen og ikke mindst landligerne, der var flinke til at »give en skærv«.⁸

Også oppe på skrænten bag kysten blev der bygget villaer, pensionater og badehotellet Gefion, som dog siden er revet ned og erstattet af en boligbebyggelse med samme navn. Inden halvdelen af

Mørdrupvej, forbindelsen mellem Espergærde og Mørdrup, er her fotograferet omkring 1910, hvor det ældre stråttækte hus har fået selskab af et par nybyggede villaer.

århundredet var gået, var der villabebyggelse dels til helårsbolig og dels til sommerbrug på hele området mellem kysten og kystbanen.

På den tid var den bylignende bebyggelse, der stadig ligger på Strandvejen ved havnen, området's centrum. Her var forretninger i gadeplan og lejligheder ovenover, som man kendte det fra købstads- eller stationsbyers arkitektur. Det tidligere fiskerleje havde ganske skiftet karakter. I løbet af godt 30 år var befolkningstallet i Espergærde mere end femdoblet, fra 500 i 1911 til 2739 i 1945.⁹

Espergærdes fremtid overvejes

Op til slutningen af 1940'erne var udviklingen ganske vist gået hurtigt, men nogenlunde jævnt. Tikøb Kommunes embedsmænd noterede, at området sta-

dig var præget af en åben bebyggelse, hvoraf en stor del var sommervillaer.¹⁰

Men i tiåret efter besættelsen tog udvidelsen fart, og i 1957 måtte embedsmændene - vist ikke uden en vis bekymring - konstatere at: «Espergærde områdets hidtidige karakter af liebhaverområde med store villaer er ved at ændres. De nye udstykninger sker gerne efter en samlet plan og i et større antal ad gangen. Grundene er mindre og mere ensartet i størrelse. ... Mange af de tidligere store ejendomme er allerede opdelt eller er under opdeling i almin-

Villaen Radissen (navnet fik den på grund af tårnets facon) afspejler Espergærdes historie. Den blev bygget omkring 1905 som sommervilla for grosserer I.f. Fenger efter tegninger af arkitekt C. Brandstrup. Siden blev den anvendt som bl.a. bibliotek og administration for Tikøb Kommune. I dag har en del af Helsingør Kommunes Tekniske Forvaltning hjemme her. Efter fotografi i Dansk Arkitektur gennem 20 Aar 1892-1912.

delige parcelgrunde. De nye bebyggelser er præget af parcelhustypen, ja endog af småhuse ...« lyder

det. Samtidig var etagehusbebyggelsen så småt ved at finde indpas i Espergærde bl.a. med bebyggelsen »Skovparken«, som i 1951 blev bygget ved stationen umiddelbart vest for kystbanen.

Det var drømmen om eget hus på egen grund, der efterhånden var ved at blive opnåelig også for bredere kredse, der satte sit præg på de tidligere overordenligt eksklusive sommerbymiljøer langs Øresundskysten.

Myndighederne i Tikøb Kommune gjorde sig mange overvejelser over både Espergærdes og den nordfor liggende Snekkerstens nye karakter, funktion og fremtidsudsigter.

De fandt klare forskelle mellem Snekkersten og Espergærde. Snekkersten, der på grund af pladsmangel, ikke var vokset nær så stærkt som Espergærde, betegnede de som en forstad til Helsingør, idet ca. 75% havde deres arbejde i Helsingør. Anderledes med Espergærde, hvor 40% arbejdede i København, lige så mange i Helsingør, 8% lokalt og 12% øvrige steder.

Man fandt, at Espergærdes tiltrækning mod henholdsvis nord og syd var af en sådan karakter, at man måtte konkludere, at grænsen mellem Helsingørs og Københavns indflydelse gik lige gennem Espergærde området.

Op derfor fandt man det i 1957 svært at spå om fremtidsmulighederne. For man mente i Tikøb Kommune, at Helsingør næppe ville være aktivt medvirkende til at udvikle Espergærde området »da det jo er et almindeligt synspunkt i Kommuner og byer at man gerne ser sit område vokse i antal, og deler Helsingør dette synspunkt, må byen antagelig enten finde en forstærket udflytning til Espergærde uønskelig, eller i bedste fald være uinteresserede«. Også m.h.t. Københavns indflydelse var der mange overvejelser dels om den relativt lange rejsetid til København 40-48 minutter plus tiden der gik med at komme til og fra stationen. Medens embedsmændene bekymrede sig over de lange rejsetider, flyttede folk til Espergærde og slog sig ned i de, i forhold til de gamle huse, små enfamiliehuse. Byen voksede nærmere og nærmere den gamle landsby Mørdrup, der, som idag, lå med sine gamle gårde og huse langs landsbygaden, Mørdrupvej. Til trods for begyndende udstykning også på denne side af kystbanen var der stadig dyrkede marker.

I løbet af et par år var den lille tvivl, om Espergærde for alvor kunne tiltrække beboere fra det stor-københavnske område, da også fejtet væk. I 1960 skriver kommunens embedsmænd, at Espergærde »på baggrund af den smukke beliggenhed og særegne landskabelige værdi må betragtes som særlig tillokkende« og at den »væsentligste planlægningsopgave« må være en »afgrænsning af de områder det på lang sigt, og ud fra et Espergærdesynspunkt kan forekomme rimeligt at inddrage til bebyggelse«. ¹¹ Og dermed var vejen banet for den byplanlægning, der gav plads for det byggeri, som Ekstra-bladet omtalte i begejstrede vendinger.

En ny by bygges

Muligvis var den ny optimisme fremkommet, fordi der siden 1959 havde været ført forhandlinger med et privat byggekonsortium, der ville stå for det store-stilede boligbyggeri.

Det startede med, at de to unge Espergærde-arkitekter Per Christiansen og Peer Bruun henvendte sig til den kendte byggesagfører Asger Berning. De ønskede hans hjælp til at bygge nogle forretningsbygninger ved Espergærde station. Da Asger Berning i den anledning henvendte sig til Tikøb Kommune blev planerne væsentligt ændrede. Han skrev i 1962: »Under denne forhandling fik vi at vide, at vi skulle holde os fra at købe grunden, da man var ved at udarbejde en byplan for hele »Søbækgård«, hvori den pågældende parcel også ville indgå som et led, og muligvis skulle anvendes til parkeringsplads.

Efter dette møde blev de tilstedeværende enige om, at man burde undersøge mulighederne for at købe et areal af »Søbækgård«, og da Peer Bruun kendte direktør A. C. Arup, som direktør for A/S Dampvaskeriet, der var ejer af »Søbækgård«, bestemte vi, at han skulle formidle et møde med direktør Arup.

Mødet fandt sted den 24. november 1958, og det første vi fik at vide ved det pågældende møde var, at K.A.B. lige havde forladt ham efter at have rettet en tilsvarende forespørgsel, som den vi kom med. Mødet endte dog med, at han udtalte, at han hellere ville sælge til os, og han foreslog selv et areal langs Kløvermarken«. ¹²

Det var i den periode, hvor staten søgte at styre den danske økonomi via byggeriet. Så der var bo-

ligkvoter og byggestop, statstilskud og meget mere at tage hensyn til, inden byggeriet for alvor kunne gå igang. Dertil kom selvfølgelig også konsortiets egne problemer med finansiering m.v.

På grund af mangel på arbejdskraft, især i Helsingørområdet, besluttede man at opføre bebyggelsen som elementbyggeri.¹³

Entreprenørfirmaet Larsen og Nielsen blev involveret i sagen, og resultatet blev, at Danmarks første etagebyggeri så dagens lys.

Det var Per Christiansen og Peer Bruun, der udarbejdede lejlighedstyperne, og de gav tilladelse til, at Larsen og Nielsen måtte bruge tegningerne ved byggerier andre steder i landet. Det kom til at betyde, at de lejligheder, der først og fremmest blev udarbejdet til Espergærde, blev en af de mest almindelige lejligheder, som der er bygget i tusindvis af over hele Danmark.

»Den hvide by«

Når man taler om betonbyggeri fra 1960'erne, siger man ofte, at det var entreprenørens krav til kranspo-

Hvor Mørdrupvej munder ud i Strandvejen opstod Espergærdes første »butikscener« i de købstadsagtige bygninger, som på dette udaterede postkort ses domineret af den store ejendom »City«, opført i 1917. Vejen til højre fører ned til havnen.

renes placering, der afgjorde bebyggelsesplanen. At det ikke altid har gjort sig gældende kan man overbevise sig om i Søbækgårdbebyggelsen.

Per Christiansen og Peer Bruun udarbejdede en bebyggelsesplan for det store område. Den omfattede 46 kædehuse, etagehuse samt et center. Den grundlæggende ide var, at det skulle være et grønt, åbent byggeri. Kædehusene blev lagt langs den nuværende Søndermarken i bløde buer.

På begge sider af Søndermarken blev der plantet egetræer, således at man fra kædehusene, når det hele voksede op, ikke kunne se etageejendommene.

Bebyggelsesplanen for etageejendommene blev bestemt af Søbækrenden, der løber midt igennem

området, samt af stisystemer, der fører til centret. Det var hensigten, at det skulle være en parkbebyggelse med store åbne, grønne områder, hvor så meget som muligt af den oprindelige beplantning var bibeholdt og træerne blev fredede.

Arkitekterne havde oprindeligt tænkt, at det skulle være toetagesblokke, men det kunne økonomien ikke bære, så der kom tre etager. Til gengæld fastholdt de den meget lave bebyggelsesgrad med meget stor afstand mellem blokkene, ligesom de røde tegltage, der i høj grad er med til at præge bebyggelsen.

Beplantningen gik de to arkitekter lige så meget op i som i selve byggeriet. På Søbækgård blev der plantet ca. 1000 egetræer og mange platantræer, samt ildtorn langs husenes forsider. Anlægsgartnerne Conrad Nellemann og Børge Deichmann var meget inspirerende at arbejde sammen med, fortæller arkitekt Per Christiansen, som stadig er glad for det arbejde, der blev gjort. Han mener, at beplantningen bevirker, at det ny Espergærde stadig bliver flottere år for år.¹⁴

Søbækgårdbyggeriet startede i 1962 med opførelsen af kædehusene langs Søndermarken. De blev solgt meget hurtigt, og indtægterne fra salget var med til at financiere 1. etape i opførelsen af boligblokkene, Søbækgård Parkbebyggelse, som gik igang i 1963.

Tilnavnet, Den Hvide By, kan måske idag forekomme lidt underlig, da husene rent faktisk er lettere grå. Men oprindeligt var de helt hvide. Betonen var dækket af et tyndt lag hvide marmorskærver, som man lagde i bunden af elementstøbeformen. Under alle omstændigheder fremstår de, efter sagkyndiges mening, meget pænere end de almindelige betonelementer ville have gjort efter mere end 30 år.¹⁵

Den Hvide bys boligblokke blev opført i et hastigt tempo. Nogle af de første beboere fik tydeligt at mærke, at de nu var flyttet på landet - i form af mus, også i lejlighederne på 2. sal.!

De røde tegltage er idag det, der især karakteriserer bebyggelsen, som man ikke mindst bemærker på Espergærde Centret, eller som det oprindelighed: Søbækgård butikstorv.

Den første etape af centret blev taget i brug i november 1964. En dato, der gør det til det ældste center i Danmark. Siden er centret blevet udvidet og omfatter nu, foruden forretninger, et bibliotek og et posthus.

Efter første del af centret gik byggeriet af lejlighedsblokkene videre med forskellige bygherrer. Noget af bebyggelsen er tegnet af Bent Alstrup og opført i skalmur, men lagt efter Per Christiansen og Peer Bruuns bebyggelsesplan. I umiddelbar tilknytning til centret og bebyggelsen er der siden opført børneinstitutioner, ældreboliger og ikke mindst Mørdrup Kirke, der står som et meget markant indslag i bebyggelsen.

Kirken er tegnet af Per Christiansen. Foruden selve kirkerummet, der er en overordenlig vellykket videreudvikling af et traditionelt kirkerum, er der lokaler, således at kirken kan fungere som en slags sognegård med plads til mange aktiviteter. Til hele byggeriet hører også den »centralskole«, Mørdrupskolen, som Tikøb sogneråd lod opføre i forbindelse med den nye udbygning af området. Skolens navn er stort set det eneste, der minder om, at det nye Espergærde blev bygget på landsbyen Mørdrups jorder.

Med udbygningen af Søbækgårds jorder og det omkringliggende parcelhusbyggeri var Espergærde for alvor vokset over på den anden side af jernbanen og efterhånden lå den gamle landsby, Mørdrup, klemt inde i den nye bebyggelse.

Nybyggerliv

På den anden side af jernbanen

Et ægtepar, der i 1963 flyttede til »Den hvide by«, fortæller, at i 1960'erne var Espergærde på den side af jernbanen et helt nybyggersamfund.

«Espergærde var meget ung dengang - alle gik

Modstående side:

Udsnit af maalebordsblad fra 1915 visende Espergærde, Mørdrup og Tibberups jorder. Espergærde er allerede godt udbygget, medens de 10 landsbyer stadig er omgivet af deres markjorder. Geodætisk Institut. Kort med indtegnede forslag til forlægning af Strandvejen langs Kystbanen.

Den Hvide By med de store grønne områder lever i høj grad op til sit officielle navn "Søbækgård Park Bebyggelse". Hvis det står til en af arkitekterne bag byggeriet, Per Christiansen, er de grønne områder i bebyggelsen endnu ikke færdige. Han håber, der også kan laves et amfiteater. Carsten Møller fot. 1996.

med bamevogn - når man kom ind til Helsingør syntes man, at folk var så gamle«.

Centret var endnu ikke færdigt, og mange indkøb blev gjort i »stafetbrugsen«, som var en midlertidig Brugsforening, der lå der, hvor biblioteket ligger idag. »Stafetbrugsen« var i sig selv udtryk for ændringerne i området. Den »rigtige« Brugs, der lå ved det gamle center nær havnen, lukkede, og brugsudleveren betjente istedet sine kunder i den flytbare bygning på den anden side af jernbanen, indtil forretningen kunne flytte ind i Espergærde Centret.

Ellers handlede det unge par i butikkerne i Skovparken, hvor der var slagter, damefrisør og mejeri. Andre beboere i de nye blokke handlede hos købmand Brogård, der lå på hjømt af Hovvej og Granvej. Hans forretning fik en oplomstring, da de nye beboere flyttede ind, men måtte lukke da Espergærde Centret for alvor begyndte at tiltrække kunderne.¹⁶

Det nuværende bibliotek var ikke bygget, men man havde alligevel bibliotek i Espergærdeområdet. På Mørdrup- og Espergærdeskolen var der børnebiblioteker, og i villaen, Radissen, bag kommunkontoret på Mørdrupvej, hvor nu Teknisk Forvaltning holder til, var der voksenbibliotek.

Skovparken på hjørnet af Mørdrupvej og Kløvermarken, opført i 1951, var en af de første etagebebyggelser i Espergærde. Carsten Møller fot. 1996.

I bebyggelsen tog nogle beboere initiativ til at lære hinanden at kende, og der blev holdt beboeraftener på Skotterup Kro, hvor der var musik og dans. Det var vældigt hyggeligt syntes det unge par, men det ebbede efterhånden ud. Men det gjorde ikke så meget, for på det tidspunkt havde de allerede lært mange at kende.

Iøvrigt mødtes de nye indbyggere ofte i forbindelse med børnenes aktiviteter. I Idrætshallen var der f.eks. danseundervisning for børn og selvfølgelig en lang række sportsgrene, som man kunne deltage i.

De lærte hurtigt mange af de nye tilflyttere at kende. Beboerne på den anden side af jernbanen lærte de derimod ikke at kende. Og de mener, at disse ikke brød sig om de nye, akkurat som de selv ikke var særligt begejstrede, da bebyggelsen udvikledes vestpå.

Selvom de boede på den anden side af jernbanen tog de ofte ned til havnen og stranden. Flere gange om ugen gik turen med barnevogn ned til kysten. De store grønne områder i selve bebyggelsen blev også flittigt benyttet til leg, boldspil m.v. og om sommeren kunne børnene sove i telt dernede.

Det unge par og deres barn blev boende i »Den Hvide By« i 14 år. De havde en to-en-halv værelses lejlighed. Til lejligheden hørte to store kælderrum,

som manden brugte til værksted. De så på hus i flere år, men de havde i de fleste tilfælde mere plads hjemme i lejligheden og kælderen, end de ville få i de nye huse. Først da de i 1977 fandt et rækkehus, hvor det var muligt at indrette loftet til værksted, flyttede de.¹⁷

At komme hinanden ved

Det var ikke kun beboerne i etagebebyggelsen, der i de første år gjorde sig umage med at lære hinanden at kende. Der blev taget mange initiativer i den retning. Som eksempel kan nævnes gruppen omkring Egegården, en af Tibberups gamle gårde. Den var blevet overtaget af kommunen, og gårdbygningen lå i slutningen af 1960'erne omgivet af de nye bebyggelser. Den sidste ejer, Andrea Olsen, beboede stadig noget af gården, der iøvrigt blev benyttet som husvildebolig.

På gården var en forfalden lade, der ikke blev brugt til noget. Espergærde Amatør Scene mente, at den ville egne sig fint som øve- og forestillingssted, og de spurgte kommunen, om de kunne låne laden, sætte den istand og bruge den sammen med andre grupper og foreninger f.eks. folkedanserne, der ligeledes manglede lokaler. Man ville selv bekoste

Egegaarden som den så ud før istandsættelse til beboerhus. Kampen for Egegaarden blev i 1970 samlingspunkt for en del af Espergærdes borgere.

istandsættelsen, der skulle gøres som frivilligt arbejde af gruppens medlemmer og andre Espergærdeborgere. Så nemt gik det imidlertid ikke. Det blev en langstrakt affære. De oprindelige initiativtagere fik stillet Viggo Jarls atelier på Gammel Strandvej, hvor Espergærde Amatør Scene stadig har til huse, til rådighed. De øvrige foreninger arbejdede imidlertid videre med sagen, og i 1976 kunne der skrives brugskontrakt mellem Kommunen, der havde bekostet hele istandsættelsen, og en gruppe brugere. Egegården fungerer idag som et beboerhus, hvor foreninger kan få lokaler, og hvor der jævnligt holdes arrangementer for alle interesserede - ikke mindst er Egegården kendt for sine Jazzaftener. Husets bestyrelse består af de tre foreninger, der var med til at få det hele igang: Foreningen Egegården, Borger- og grundejerforeningen samt Espergærdes Folkedanserforening. Derudover er der repræsentanter fra områdets øvrige foreninger og fra kommunen.

Den seks år lange og sørgmuntre historie om de problemer, der opstod mellem det kommunale system og en af de for perioden så typiske græsrodsbevægelser, skal ikke gennemgås her. Derimod hører de aktiviteter, som kredsen omkring Egegården i begyndelsen af 1970'erne tog initiativ til, med til det nye Espergærdes historie. Foreningen Egegården blev dannet. Dens eneste formålsparagraf var - og er - »trivsel i Espergærde«. Ideen var at lave store fælles arrangementer, som f.eks sommerby, drageflyvning og strandrensning, hvor alle kunne deltage. Man forsøgte med sådanne tidstypiske »at komme hinanden ved«- arrangementer at modvirke den isolation, som de enkelte familier måske kunne føle som nytillflyttere. På samme idégrundlag sørgede gruppen for, at et foreningsregister blev fremlagt på biblioteket, så nytillflyttere vidste, hvor de skulle henvende sig.

Samme tankegang - »at komme hinanden ved« - omend praktiseret på en helt anden måde, lå også bag skabelsen af restauranten »De Tre Sild«, der i 1968 åbnede i Espergærde Centret. Blandt initiativtagerne til Søbækgårdbegyggelsen mente man, at der manglede et sted, »hvor beboerne uforpligtigende har mulighed for at mødes, lære hinanden at kende og ved sådanne bekendtskaber at skabe grundlaget for, at der inden for bysamfundet opstår

de venskaber, der er så betydningsfulde i en by som denne [Den hvide by]«. I »At De Tre Sild«, der blev vældig populær, men senere gav ejerne et gevaldigt økonomisk tab, virkelig var noget, der optog sindene, kan måske aflæses af, at den i forbindelse med åbningen fik omtale i Politikens »At tænke sig«.

Det var langt fra alle tilflyttere, der benyttede disse tilbud, og mange af de lokale og tidligere tilflyttere noterer sig blot det nye, der skete på »den anden side af jernbanen«. Men også det mere tradi-

Smørebødseddell fra »De tre Sild«. Her var ikke alene restaurant men også keglebaner, billard og selskabslokaler.

Fisk	Rugbrød	Franskbrød
Rejer	6,50	
Kaviar med æggeblomme	6,00	
Fersk røget laks	7,50	
Gravad laks	7,00	
Rødspættefilet remoulade	3,75	
Røget ål med rørag	5,50	
Ristet torskerogn	3,50	
Marineret sild	2,50	
Sherry sild	2,50	
Carry sild	2,50	
Sardiner, olie/tomat	3,75	
Okse-, kalve- og svinekød		
Tatar med æggeblomme ..	6,00	
Roastbeef, remoulade	4,25	
Roastbeef, spejlæg	4,75	
Kogt oksebryst, peberrod	3,75	
Tunge med italiensk salat	3,75	
Salt kød, fedt, sky	3,75	
Varm frikadelle, agurk ..	3,00	
Flæskkesteg, rødkål	3,50	
Skinke, spejlæg	4,75	
Skinke, italiensk salat ..	4,00	
Mørbradbøf med løg	5,00	
Kalvelever, bacon, løg ..	5,00	
1/4 kylling, agurksalat ..	4,50	
Hjemmelavet rullepølse ..	2,50	
Spegepølse	2,50	
Hjemmelavet leverpostej ..	2,50	
Hjemmelavet leverpostej med champ. og bacon ..	3,75	
Dyrlægens natmad	4,00	

Billedet herover viser Espergærde fotograferet fra luften samme år som kortet på modstående side er tegnet. Det åbne areal i baggrunden er Stormade i Egebæksvang. Billedet viser stort set hele det gamle Espergærde og Strandvejen mellem Rostgaards Kilde og Hostrupsvej. I vandet ses badeanstalten ud for Hotel Gefjøn og havnen til højre for denne.

Modstående side: Udsnit af maalebordsblad fra 1947 visende Espergærde, Mørdrup og Tibberups jorder. Mørdrup og Tibberup er langsomt ved at få kontakt med Espergærdes bebyggede områder. Geodætisk Institut.

tionelle foreningsliv, der i højere grad var funderet på de lokale og »gamle« tilflyttere, var i bevægelse i disse år.

Espergærde Idrætshals tilblivelse er et godt eksempel på, hvad det ekspanderende Espergærde kunne løfte i 1960'erne. Der havde siden krigen været tanker om at få en idrætshal i området, og i 1947 købte idrætsforeningen grunden, men først da lokale håndværkere under en midlertidig stilstandsperiode i byggeriet slog sig sammen, kom der skred i sagen. De indefrøs 10% af byggesummen som pantebreve i hallen, og d. 11. oktober 1968 kunne der nedlægges grundsten, og to måneder senere blev den selvejende institution Espergærde Idrætshal stiftet. Så både på den ene og den anden måde blev der taget initiativer til at fremme »trivlsen« i Espergærde, som nu var blevet det absolutte tyngdepunkt i Tikøb Kommune.

Espergærde som regeringsby

Tikøb Kommune, en af Danmarks mest vidtstrakte landkommuner, havde oprindeligt sit tyngdepunkt inde i landet, hvor landbrugsområderne lå. Kystområderne var forholdsvis fattige udkantsområder. Med den store udbygning af især Espergærde var områderne ved kysten ved at blive såvel det befolkningsmæssige som økonomiske center i kommunen.

I 1955 boede lidt over 3000 af kommunens 13.000 indbyggere i Espergærde. Denne ændrede balance i kommunen medførte, at man i 1955 flyttede kommunens administration fra den hidtidige centrale by, Tikøb, til områdets vækstcenter, Espergærde, hvor der hidtil kun havde ligget et filialkommunekontor. Espergærdes status som »regeringsby« blev imidlertid kort.

Kommunesammenlægning i farvandet

I otte år havde en kommunal lovrevision arbejdet med spørgsmålet om at modernisere den danske kommunestruktur, og i 1967 blev »Lov om revision af den kommunale inddeling« vedtaget i Folketinget. Loven gik bl.a. ud på, at de enkelte kommuner skulle være større, således at de kunne varetage flere opgaver. Det indebar, at en række kommuner skulle slås sammen til såkaldte storkommuner. De vigtigste kriterier for at beslutte en sammenlægning var, at bysamfund, der betragtes som sammenhørende skulle indgå i samme kommune, og at der skulle tages hensyn til, at de enkelte bysamfund fik så meget areal tillagt, at der var plads til den forventede vækst, og endelig at de nye kommuner skulle have et befolkningsmæssigt underlag, så de kunne påtage sig de forøgede opgaver, som skulle overføres fra staten.

Loven hvilede på ideen om moderbyer som centrum for afhængige forstæder og var tillige udtryk for tidens tro på fortsat og næsten ubegrænset industriel vækst. Forstæderne skulle, for at fremme væksten, under samme administration som vækstcentret - byen.

Med udgangspunkt i Helsingør bys meget lille areal og opfattelsen af, at Tikøbområdet i første række fungerede som forstad for Helsingør, foreslog Kommunallovrevisionen, at Helsingør og Tikøb Kommune skulle slås sammen.

Administrationsbygningen på Mørdrupvej, hvorfra Tikøb Kommune en kort overgang blev styret. I dag bruges bygningen af Helsingør Kommunes Tekniske Forvaltning. Carsten Møller fot. 1996.

Helsingør byråd kunne i oktober måned 1968 enstemmigt, da det eneste medlem, der var tvivlrådigt, var fraværende, vedtage at gå ind for forslaget, idet Helsingør By dermed ville få store ekspansionsmuligheder.¹⁹

Ganske få dage efter meddelte Frederiksborg Amtsråd, at de derimod ikke kunne gå ind for forslaget om sammenlægningen. Dermed stillede Amtsrådet sig på Tikøb Sogneråds side, som, bortset fra et enkelt medlem, mente at Tikøb Kommune med sine 20.000 indbyggere var stor nok til fortsat at være selvstændig, og at området ikke kunne kaldes en traditionel forstad til Helsingør. Ved et borgermøde holdt på Mørdrupskolen d. 25. oktober faldt argumenterne mod en sammenslutning slag i slag: »Tikøb er mere vendt mod København end mod Helsingør. Kommunen er saa stor og raader over saa veludbygget teknisk apparat, at den kan klare sig selv. Helsingør kan ikke pege paa en eneste opgave, der kun kan løses tilfredsstillende af en storkommune« citeredes det i fede typer i Helsingør Dagblads referat fra borgermødet.²⁰

Et muligt alternativ til en sammenlægning kunne måske have været at overdrage en lille del af Tikøbs areal til Helsingør. Dette blev på mødet pure afvist med ordene »skær ikke en luns af Tikøb Kommune...« Helsingør må lære at planlægge ud fra de

begrænsninger kommunens størrelse sætter. Byen skal ikke skaffe sig lebensrum på bekostning af Tikøb«. ²¹

Dommen falder

Den 22. november blev »retten sat« i Hillerød. Kommunalreformkommissionens 11 medlemmer troppede op, og såvel Sogneråd som Byråd fik lejlighed til at fremkomme med deres synspunkter. Helsingør Byråds argumenter var for det første, at det var nødvendigt for byen at få et større areal, og at Tikøb kommune omgav den på alle sider, og for det andet, at der var stærke økonomiske bånd mellem de to kommuner. Således hentede Tikøb borgere 37 mill. kr. i indtægter i Helsingør, og Helsingørs borgere hentede 11 mill. i indtægter fra Tikøb.

Her overfor fremførte Tikøb Sogneråd, at Tikøb Kommune hverken geografisk, erhvervsmæssigt el-

ler økonomisk kunne betragtes som sammenhørende med Helsingør. Tillige havde Tikøb allerede de bymæssige faciliteter, som en købstad normalt havde. Og, blev det påpeget, Tikøbborgere hentede større indtægter fra Københavnsområdet, nemlig 55 mill.kr. end fra Helsingør. ²²

Allerede seks dage senere havde kommissionen sin indstilling klar: Tikøb skulle i sin helhed sammenlægges med Helsingør. ²³

Ifølge den fastlagte køreplan for reformen havde de to kommuner nu frist til den 1. februar 1969 til at forhandle om vilkårene for sammenlægningen.

Der var glæde blandt Helsingørs politikere, og Tikøb kommunes Sogneråd opgav tilsyneladende kampen og tog, bortset fra et enkelt medlem, kommissionens indstilling til efterretning. Sognerådsformanden, Karl Olsen, gik til det store planlægningsarbejde, der forestod med ordene: »Lad os tørre øjnene og tage de store sko på. Vi maa nu gaa igang med at skabe muligheder for at sammenkøre de to kommuner«. Kun udtrykte han sin skuffelse over, at mødet i Hillerød åbenbart havde været illusorisk, idet sagen åbenbart havde været afgjort på forhånd. Kristian Engelsen, den eneste i Helsingør Byråd, der havde været skeptisk over for sammenlægningen, mente også, at nu var der ikke andet at gøre end at gå igang. Kun folketingsmedlem Karl Bøgholm fra Tikøb Sogneråd protesterede. Han vil le gå til indenrigsministeren. ²⁴

I Helsingør Byråd udtalte Ove Krog Hansen sin tilfredshed med Tikøb Sogneråds flertals indstilling: «.. Reaktionen viser, at man derude er mandfolk, som kan tage et nederlag. Det lover godt for det fremtidige samarbejde». ²⁵ Samarbejdet kom hurtigt igang; allerede d. 9. december mødes et fællesudvalg på Helsingør Rådhus for at tilrettelægge arbejdet. ²⁶

Folkeafstemning - et privat initiativ

Men selv om politikerne var indstillet på at lade kommunesammenlægningen gå sin gang, var der ikke fuld tilfredshed blandt borgerne i Tikøb. Formanden for Grundejer- og borgerforeningen i Espergærde og Snekkersten, E. Gents, slog i et læserbrev i Helsingør Dagblad til lyd for, at der skulle afholdes en folkeafstemning i Tikøb Kommune. ²⁷ Det fik fire medlemmer af sognerådet til at kræve nye

Der blev til det sidste kæmpet for at forhindre en sammenlægning af de to kommuner.

Uanset, at Indenrigsministeren ikke ville vente elleve dage på at høre FOLKETS RØST, skal

FOLKEAFSTEMNINGEN

I TIKØB KOMMUNE

alligevel GENNEMFØRES

FOR eller IMOD sammenlægning med Helsingør

*Det er den eneste chance DE får
for at give Deres mening til kende i denne vigtige sag!*

Alle, der er fyldt 21 år opfordres til – uanset hvad der er sket – at afgive deres stemme på kortet, der er tilgæet alle husstande i TIKØB kommune.

Læg stemmekortet i postkassen senest d. 10. marts

Hvis Deres husstand ikke senest lørdag i denne uge har fået et stemmekort, henvend Dem da til stemmeudvalget

Eva Lassen 03 - 23 15 14	Ole Westergård 03 - 23 29 76
William Petersen 03 - 23 21 40	C. J. Brandt Brandtved 03 - 207 Hellebæk 122

drøftelser, men de blev stemt ned. Omend det var et noget defaitistisk flertal, der mente, at der tilsyneladende ikke var andet at gøre end at lægge de to kommuner sammen. Det gav dog ikke ro om sagen, på offentlige møder blev der uddelt drøje hug til sognerådet, som man mente var blevet »bange for en standardskrivelse«. »Stemningen i salen var klart imod sammenlægningen«, meddelte Dagbladet²⁸, og det sidste møde, der blev holdt i Espergærde, endte i rent kaos. En gruppe borgere forsøgte at få vedtaget en resolution, der bl.a. skulle opfordre sognerådet til at lave en folkeafstemning.²⁹ Selv om dirigenten nægtede at sætte resolutionen til afstemning, fik mødet et efterspil, idet en mindre kreds af borgere klagede til Amtet og sendte en skrivelse til Kommissionen for at få foretræde.³⁰ De fik et møde med Kommunalreformkommissionen, men det ændrede ikke kommissionens indstilling, og d. 26.2. 1969 forelå dens endelige afgørelse.

Modstanderne gav dog ikke så let op. Når de ikke kunne få en offentlig folkeafstemning, arrangerede de en privat afstemning. Der blev udsendt stemmekort til alle husstande i Tikøb Kommune, hvor alle stemmeberettigede over 21 kunne stemme. Samtidig bad initiativtagerne Indenrigsminister Poul Sørensen om at vente med at stadfæste Kommissionens afgørelse til efter afstemningsresultatet forelå. Det var ministeren imidlertid ikke til sinds at gøre. Han traf sin endegyldige beslutning, inden afstemningen var til ende, og Helsingør Dagblad skrev: »hermed skulle de sidste bestræbelser fra modstanderne af sammenlægningen i Tikøb Kommune være nyttesløse«. ³¹ Alligevel gik afstemningen igang. Stemmeprocenten var på 41, og 96,1% stemte mod sammenlægningen - så kan man jo overveje om de 59%, der ikke stemte, var for sammenlægningen, eller om de mente, at det alligevel ikke kunne nytte. Den private afstemning fik ingen konsekvenser, og en »rigtig« af Sognerådet arrangeret afstemning, mente sognerådsformand, Karl Olsen, var »spild af 30.000 skattedydkroner«. Den ville heller ikke få indflydelse, når den ikke var krævet af kommissionen.³²

Tikøb Kommune »lagt i graven«

Medens debatten og agitationen stod på, arbejdede politikere og embedsmænd i de to kommuner på at

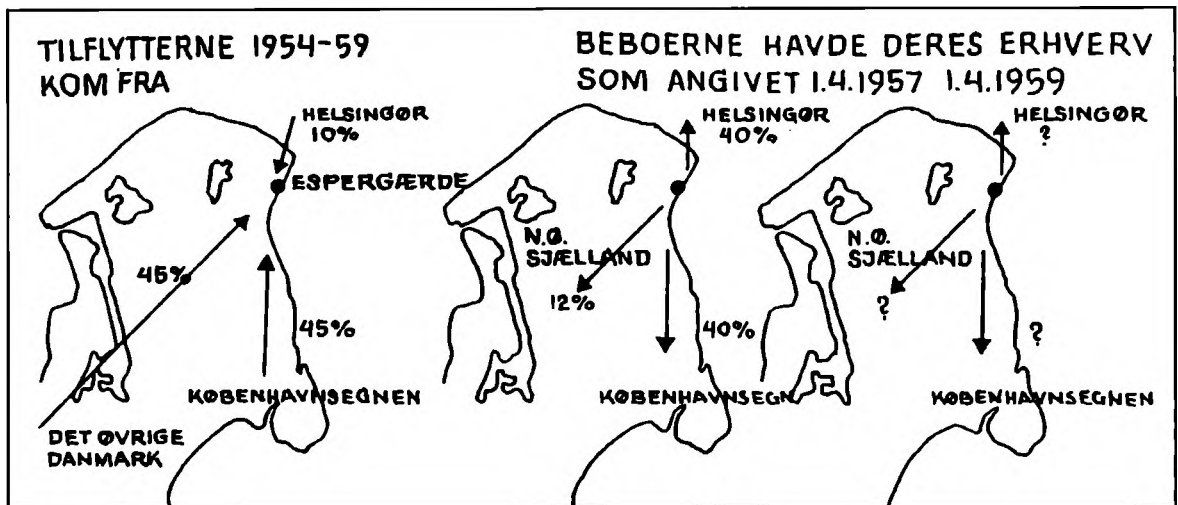

Den gamle Tikøb Kommunes våben sidder stadig på muren på den gamle administrationsbygning. Carsten Møller fot. 1996.

tilrettelægge sammenslutningen, der trådte i kraft d. 1. april 1970.

Ved det kommunevalg, der fandt sted i marts måned umiddelbart før sammenlægningen, viste det sig, at vælgerne åbenbart følte sig tiltalt af den holdning, som Sognerådsformanden offentligt havde givet udtryk for, da først kommissionen havde talt: han lagde aldrig skjul på sin store skuffelse, men resignerede og gik ind for at få det bedste ud af det, der skulle ske. Ved valget var han den, der fik det største antal personlige stemmer, 2800, og endda næsten lige så mange fra Helsingør som fra Tikøb. »Den frie borgerliste«, som var dannet af kredsen, der stod bag afstemningen, opnåede derimod ikke valg.³³

Den 1. april 1970 var Espergærdes korte periode

som regeringsby så slut. De tidligere administrationsbygninger og sognerådssal på Mørdrupvej var nu alene hjemsted for den nye storkommunes tekniske forvaltning. Som et mindesmærke over den gamle kommune der, som Helsingør Dagblad udtrykte det, »har ligget i graven i flere uger«, fik Tikøb Kommunes våben lov til at sidde på bygningen, hvor det sidder den dag idag.³⁴⁻³⁵

Espergærde i dag

Espergærde voksede stadig, og udbygningen fortsatte. Efterhånden nåede de nye bebyggelser over på den anden side af Hovvej, hvor der stadig bygges, og hvor store områder er udlagt til erhvervsformål. Espergærde har i dag en lang række bymæssige faciliteter bl.a. gymnasium, fire skoler og bibliotek.

Idag bor der ca. 10.000 indbyggere i Espergærde. Den gennemsnitlige husholds bruttoindkomst er 389.000, hvilket er den næsthøjeste i Helsingør kommunes område, hvor Hellebæk topper med 463.000.³⁶

Ved det sidste kommunevalg var stemmeprocenten på de to afstemningssteder, der ligger i Espergærdeområdet blandt kommunens højeste nemlig 75,9 og 80,2. Langt den overvejende del af stemmerne gik til de konservative, hvorved Espergærdeborgerne i høj grad var medvirkende til at udvirke det »systemskifte«, der skete i Helsingør

Således illustrerede Tikøb Kommune i 1960 Espergærdes forstadsstatus. Illustration fra Dispositionsplan Tikøb Kommune.

Kommune, som for første gang fik en konservativ borgmester, Per Tærstøl - fra Espergærde.

Espergærde har, som gennemsnitsindkomsten antyder, langt færre sociale tilfælde end f.eks. socialdistrikterne i Helsingør, fortæller de på socialkontoret i Espergærde.

Espergærde socialcenter ligger i en af de fine gamle villaer, og er vel nok et af de smukkeste socialcentre i kommunen.

Indenfor er der indrettet pæne kontorer med hensyntagen til husets stil. Der hersker en rolig og venlig atmosfære, men mange bryder sig alligevel ikke om at blive set på socialkontoret. I det hele taget er Espergærde set med socialkontorets øjne »den pæne facade«. Bag langt de fleste pæne facader er også et pænt indre, men bag nogle få skjuler sig sociale problemer af den ene eller anden art, men problemerne kunne være, at man i så høj grad ønsker at bibeholde den pæne facade.

Dagligliv

For at kunne beskrive dagliglivet i Espergærdeområdet udsendte Helsingør Kommunes Museer i 1993 et spørgeskema.³⁷

INDSAMLING OM DAGLIGLIV I ESPERGÆRDE 1993

(Kvindens fødselsår og fødested)

(Mandens fødselsår og fødested)

(Kvindens beskæftigelse/stilling)

(Mandens beskæftigelse/stilling)

Hvem bor du/i iøvrigt sammen med - deres alder

Bolig

Hvornår flyttede du/i ind i jeres nuværende bolig?

Dor du/i i enfamiliehus/rækkehus/lejlighed eller andet?

Lejer eller ejer du/i den nuværende bolig?

Hvor og i hvilken slags bolig boede du/i i før?

Arbejde

Udfyldes hvis du er i arbejde

Hvor arbejder du/i og hvor ligger jeres arbejdsplads?

Kvinden

Manden

Hvordan kommer du/i der til og hvor lang tid tager det?

Kvinden

Manden

Hvornår tager du/i af sted og hvornår kommer Du/i hjem?

Kvinden

Manden

Hvad foretager du/i jer under transporttiden?

Kvinden

Manden

Det store spørgeskema, hvorfra der her vises en enkelt side, blev pænt modtaget og det er i høj grad disse besvarelser der danner grundlag for denne undersøgelse.

På grundlag af de besvarelser, der kom retur og en række opfølgende interviews, skal der her gives et billede af sider af livet i Espergærde.

På arbejde

Selv om der efterhånden er 3000 arbejdspladser i Espergærde-området, er Espergærde stadig et pendlerområde. Ud af en arbejdsstyrke på ca. 5000 rejser ca. 4000 personer ud af området hver dag.³⁸ Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at alle arbejder udenfor Helsingør Kommune og dermed falder ind under det, man normalt forstår ved pendlere. Men pendlingsfrekvensen for selve Espergærde-området er altså langt større end den, der gælder for hele Helsingør Kommune, som er på ca 37%.³⁹

Set fra lokalområdet er det kun en lille del af arbejdsstyrken, der bliver hjemme og, sammen med indpendlere, varetager de lokale arbejdspladser. Satsningen på at få arbejdspladser til området, som allerede det gamle sogneråd så som en mulighed for at gøre området mere selv bærende, har altså ikke i nævneværdig grad nedsat pendlingsfrekvensen for Espergærdes vedkommende.

Det er ikke et ukendt fænomen. I en af de gamle forstæder omkring København, Hvidovre, er der efterhånden lige så mange arbejdspladser, som der er beskæftigede. Heller ikke her bliver, trods et langsomt fald i pendlingsfrekvensen, de lokale jobs besat af beboerne, idet næsten omkring 70% af arbejdsstyrken pendler ud af Hvidovre Kommune og overlader jobbene til indpendlere.⁴⁰

I spørgeskemaundersøgelsen er pendlerne godt repræsenteret. Ud af de 262 personer, der har opgivet det geografiske arbejdssted, arbejder fire femtedele udenfor Espergærde, heraf lidt over en femtedel i Helsingør Kommune, under en femtedel i Frederiksborg Amt og knapt to femtedele i det egentlige storkøbenhavnske område: Københavns og Frederiksberg kommuner og Københavns Amt.

De pendlere, der har deltaget i denne undersøgelse, lader ikke umiddelbart til at gøre sig de store overvejelser over at arbejde udenfor lokalområdet. Men der er dog forskellige holdninger til det. Nogle mener, at det ville være dejligt, om der ikke var så lang transport til og fra arbejde, men at der ikke rigtig er noget at gøre ved det, »når man kan lide sit arbejde og man kan lide sit hus«. ⁴¹

Kun ganske enkelte giver i denne undersøgelse udtryk for, at de har overvejet at flytte for at komme nærmere på arbejdsstedet. Medens en enkelt har det modsatte håb. Det, der mangler i Espergærde er »en god arbejdsplads til mig og min mand, så vi kan slippe for den lange transport«. ⁴² Imidlertid skal det også bemærkes, at der blandt pendlerne er en del, der ligefrem sætter pris på at være langt væk fra arbejdsstedet, når de endelig har fri.

Travl fritid

At så mange arbejder udenfor området giver sammen med den opdeling i erhvervsområder og boligområder, der er i Espergærde, en døgnrytme, hvor der kun sjældent, bortset fra forretningsområderne,

er liv på vejene. Kun i de korte perioder, hvor trafikken mellem hjem, arbejde og skole afvikles, ses mere end en enkelt person eller bil i ny og næ på boligvejene.

Også om aftenen er der lidt dødt på vejene. »Alle sidder vist foran TV«, skriver en kvinde.⁴³ Det står imidlertid ikke helt til troende. Ganske vist lader det til, at fjernsynet er tændt i kortere eller længere tid næsten hver aften i de fleste hjem, men det er ikke fjernsynskikkeri, der fylder i beskrivelserne af en almindelig hverdagsaften i spørgeskemaundersøgelsen.

Der er kun seks husstande - ud af de små 200 - der alene anfører, at de ser TV. I de øvrige familier står der mange andre gøremål på programmet. I børnefamilier er aktiviteterne, naturligt nok, koncentreret om børnene. Der leges, spilles spil, læses lektier og læses godnathistorie. Derudover skal det praktiske ordnes. En typisk beskrivelse fra en bør-

Pendlere venter på toget ved Espergærde station. Carsten Møller fot. 1996.

nefamilie lyder: »Vasketøj, madlavning, madpakker, finde tøj frem, spise, hygge og TV«.⁴⁴

I mange hjem uden mindre børn lægges der mere vægt på maden: »Laver (god) mad, spiser, snakker og ser nogle gange fjernsyn«.⁴⁵ Bortset fra hygge og fællesskabet omkring middagsbordet står læsning højt på listen over aftenaktiviteterne. Men en del må også bruge aftenen til arbejde, f.eks. undervise, der skal forberede sig eller rette opgaver. Mange med kontorjobs har også arbejde med hjem, især lader det til at mødeforberedelse typisk bliver lagt i mappen og ordnet hjemme. Et andet skrivebordsarbejde, der kan optage en aftenstund, er at ordne hjemmets regnskaber og øvrige papirer. Lektie-

læsning i forbindelse med kurser og videreuddannelse optager ligeledes en del tid. Blandt de mindre pligtbetonede aftensysler finder man en lang række hobbies: frimærker, fotoarbejde og ikke mindst håndarbejde af forskellig art. For nogle kan istandsættelse og ombygning af hjemmet muligvis også regnes til de hobbybetonede.

En del benytter også aftenen til at gå en tur med eller uden hund. Kontakterne udadtil plejes også i aften timerne med telefonsamtaler og brevskrivning.

Heller ikke i week-enden spildes tiden. Bortset fra at sidde lidt længere over kaffen og avisen bliver fritiden udnyttet til mange forskelligartede gøremål. Foruden pasning af hus og eventuel have står trave- og cykelture højt på listen. Besøg hos eller besøg af familie og venner bliver ofte henlagt til week-enden. »God mad« eller ligefrem »raffineret mad« hører også til week-ends glæder. Derudover bliver tiden brugt til de samme hobbybe-

Espergærde bibliotek fungerer som et slags kulturhus. Her er bl.a. arrangementer for børn, mødelokaler og kunststillinger. Carsten Møller fot. 1996.

tonede interesser, som dyrkes på hverdagsaftenerne sammen med de mere tidskrævende som f.eks. sejlsport og fiskeri, som der ikke er plads til i hverdagen. Museumsbesøg er - især om vinteren - en yndet week-end beskæftigelse, ligesom mange af de, der har et fritidshus enten i Danmark eller i Sverige, ofte tager væk hele week-enden.

Ikke altid hjemme

Til trods for manges opfattelse af, at husets vægge lukkes hermetisk om Espergærde-borgerne, når de har fri, er der mange, der jævnligt tilbringer en del af fritiden uden for hjemmet. De dyrker motion, sport, foreningsaktiviteter, går i biografen, teatret,

går til aften- eller videreuddannelse eller er måske ude at spise. En aktiv familie beskriver fritidsaktiviteterne således: »Mand kegler/fodbold. Kvinde VUC/aftenskole. Børn gocar, ungdomsskole, spejder. Iøvrigt bruges fritiden til kortspil, oplæsning, lektier og TV.⁴⁶«

Næsten to tredjedele af de husstande, der deltager i undersøgelsen, udøver en eller anden form for sport eller gymnastik, og af den sidste tredjedel sørger halvdelen for at få motion ved jævnlige ture eller cykle. En enkelt får f.eks. sin motion ved en gang om ugen at cykle til sit arbejde i Nærum, andre tager jævnlige løbeture, enten på egen hånd eller i klubregie. Næsten alle, der har angivet, at de dyrker en eller anden form for organiseret idræt eller sport, gør det i en af Espergærde Idrætsforenings afdelinger.

Espergærde Idrætsforening er en af de centrale foreninger i Espergærde. Den har 2500 medlemmer fordelt i underafdelinger for hver sportsgren og er en af de gamle foreninger. Den blev oprettet i 1935, og det var i høj grad den oprindelige lokalbefolkning, der var aktive omkring den. I tilknytning til idrætsforeningen er der en venneforening, der fortrinsvis består af tidligere aktive. Espergærde Idrætshal, der foruden hallen på Idrætsvej, nu omfatter faciliteter på Gymnasievej, er en selvejende institution, omend den i praksis er tæt knyttet sammen med Idrætsforeningen.

Espergærde Idrætsforening har for mange tilflyttere været stedet, hvor de blev integreret i det lokale liv ved at deltage i det sociale liv omkring foreningen eller ved at gå ind i arbejdet som f.eks. træner eller lignende. Det er dog ikke alle, som ønsker at bruge foreningen på den måde. I undersøgelsen er der f.eks. en familie, der er meget sportslige aktive, sammelagt går de 7-8 gange om ugen til tennis, badminton, løb og aerobic. De bruger dermed en stor del af E.I.F.'s faciliteter, men tager derimod aldrig del i det sociale liv, der eksisterer omkring Idrætsforeningen.⁴⁷

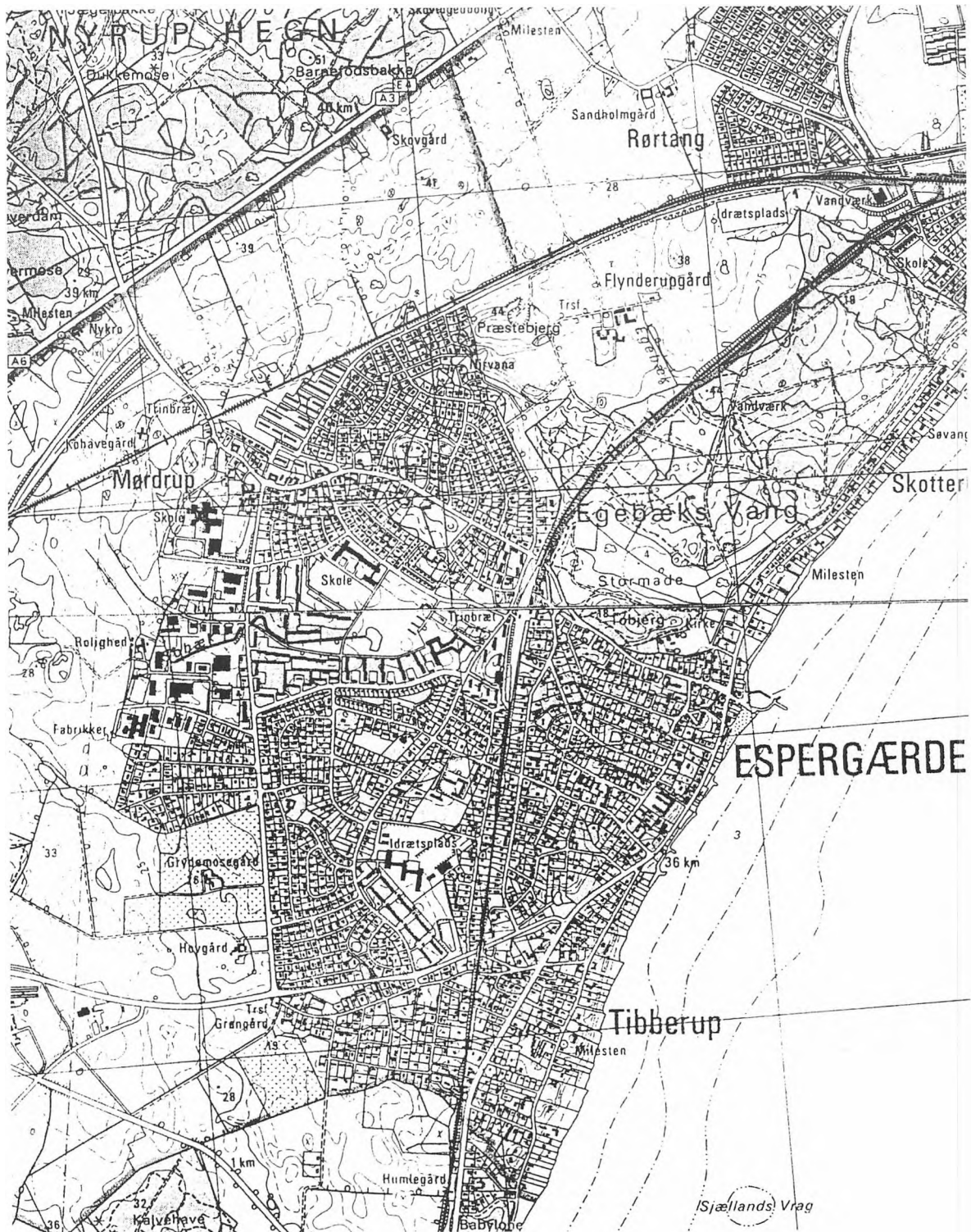
Foreningsliv

Espergærdeborgerne lader til, som danskerne i almindelighed, at være foreningsmennesker. Lige godt halvdelen af de adspurgte anfører, at én eller flere i familien deltager aktivt i foreningsliv af en

eller anden art. Karakteristisk for de aktive er, at de som regel er aktive i flere foreninger, og at flere familiemedlemmer er involveret i foreningsarbejde, som f.eks. en familie, der arbejder aktivt i ikke mindre end syv foreninger,⁴⁸ eller mere moderat: en mand, der er aktiv i sejlklubben, havnebestyrelsen og i en bridgeklub.⁴⁹

Foruden grundejerforeninger og lignende er der omkring et halvhundrede foreninger med hjemsted i Espergærde.⁵⁰ De dækker over en meget bred vifte af emner fra sport i bred forstand, historie, musik, kunst, teater, bridge til børnefilm o.m.m. Nogle er egentlige lokale foreninger, andre er afdelinger af landsdækkende foreninger.

De allerfleste lokalforeninger er på den ene eller anden måde med til at præge lokalsamfundet, enten det gælder f.eks. amatørscenen eller idrætsforeningen. Også mange af de mindre vejlaug/grundejerforeninger er i høj grad aktive i deres lille område af Espergærde. Nogle få af foreningerne har imidlertid som primært formål af beskæftige sig med Espergærdeområdets udseende og trivsel. Det gælder f.eks. Foreningen Egegården, Bevaringsforeningerne for henholdsvis Mørdrup og Fiskerlejerne, Stejlepladsgruppen og Søbækgruppen. De to sidste er, som navnet, siger ikke egentlige foreninger, men består af en række aktive personer, der arbejder ihærdigt for henholdsvis bevaring og restaurering af fiskernes gamle stejlepladser og for at oprette et Kultur- og medborgerhus for hele Espergærde i Søbækgårds gamle hovedbygning. Borger- og Grundejerforeningen, der er opbygget som en traditionel forening, er tillige overordenlig aktiv med at tage større principielle sager op. De foreninger, der helt konkret har områdets udseende og funktion som arbejdsfelt, har sammenlagt 3-400 medlemmer, hvoraf en del er gengangere. Dette forholdsvis lave tal synes i første omgang at bekræfte et udsagn fra en af de meget aktive Espergærdeborgere om, at der er alt for få, der interesserer sig for at gøre noget for det lokale liv. Der er en lille hård kerne, der fører an og tager initiativer, en lidt større gruppe der følger med, medens flertallet ikke rigtigt går op i det.⁵¹ Man kan måske få et billede af, hvad der ligger bag den tilsyneladende passivitet, ved at se nærmere på nogle af de svar, der i undersøgelsen blev givet på spørgsmålet, om man

kunne tænke sig at arbejde aktivt for at skabe nye muligheder i Espergærde.

Omkring en tredjedel har enten ikke besvaret spørgsmålet eller har sat et spørgsmålstejn. Lidt flere har svaret med et nej. Det er langt fra alle, der har begrundet afslaget, men mon ikke flere føler det som den kvinde, der skriver: »Egentlig ikke - der er nok mange andre der hellere end gerne vil«⁵². En del svarer nej med den begrundelse, at de ikke har tid eller føler, at de er for gamle, og at det nu må være de unges tur.

En del, både af de, der svarer nej eller de der sætter spørgsmålstejn, lader til simpelthen at være tilfredse med forholdene, som de er: »savner/ønsker ingen nye muligheder«⁵³ lyder en typisk kommentar. Og når svaret på, hvad man savner i Espergærde, ofte er »intet«, og man tillige ikke kan finde noget, der er »værst« ved Espergærde, så er der heller ingen grund til at melde sig under fanerne.

Blandt de, der svarer »nej«, er der også personer, der har valgt at lægge deres energi i andre typer frivilligt arbejde eller organisationer af mindre lokal art. En kvinde arbejder f.eks. i Helsingør afdelingen for SIND og for Rumænske børnehjemsbørn,⁵⁴ andre er med i Hjemmeværnet eller deltager aktivt i amatørmusik- og teaterliv i Helsingør. Der er tillige en del, der er aktive i landsdækkende såvel faglige som idèprægede foreninger, hvor møder m.v. ofte foregår uden for Helsingør- og Espergærdeområdet.

En lille tredjedel har svaret ja til, i givet fald, at arbejde aktivt for flere og bedre muligheder i Espergærde.

Så det er ikke alene passivitet og ligegyldighed, der præger billedet. Men måske snarere en generel tilfredshed og for nogles vedkommende en følelse af, at det, de er utilfredse med bliver der allerede gjort noget ved af »den hårde kerne«. Det kan ikke endeligt slutes ud fra en undersøgelse af denne karakter, men det tyder på, at der er en lang række Espergærdeborgere, der er villige til og indstillet på at gå i aktion, såfremt de bliver misfornøjede, eller hvis en ny sag, som ingen tager sig af, kommer frem.

Dette udsnit af 4 cm kort fra 1979 viser Espergærde, Mørdrup og Tibberup som et stort bysamfund under navnet Espergærde. Navnene Mørdrup og Tibberup er blevet sekundære. Geodætisk Institut.

Kulturliv

Mange af Espergærdes borgere bruger en del tid på forskellige former for kultur. Bl.a. er de flittige biblioteksbrugere. Lidt over en tredjedel af de adspurgte går på biblioteket mere end en gang om måneden, en fjerdedel kommer der gennemsnitlig hver 6. uge. Resten fordeler sig nogenlunde ligeligt mellem de, der aldrig går på biblioteket, og de der kommer der mellem en og seks gange om året.

Det er de færreste, der skriver, hvor de går på bibliotek, men blandt de, der gør, er det overvejende Espergærde Bibliotek, der omtales. Kun ganske få nævner Helsingør, Humlebæk og Københavns biblioteker. Det er især Helsingør Centralbibliotek for Frederiksborg Amt, der er alternativet til Espergærde. Nogle gange mere af nød end af lyst. En kunde fortæller, at det ofte sker, at hun ikke kan få det ønskede i Espergærde, det skal rekvireres fra Helsingør. Det tager hun imidlertid ikke så tungt, hun plejer gerne selv at tage derind og hente det.⁵⁵

Ellers er folk glade for deres bibliotek, som da også bliver brugt godt. Det er først i 1996, at Helsingør Kommunes Biblioteker er begyndt at opgøre besøgstallet på de enkelte afdelinger. For de foregående år har man alene statistik for antal udlån ikke alene bøger, men alle typer materiale. I 1995 havde Espergærde et materialeudlån på 288.456, som kan ses i forhold til Hovedbibliotekets udlånstal på 513.931 og for hele kommunen på 1.075.887. Det er som sagt kun udlånstal, og der er ingen mulighed for at se, hvem, der låner i hvilken afdeling. Og det understreges fra Helsingør Kommunes Bibliotekers side, at det relativt høje udlånstal for Espergærde ikke nødvendigvis skyldes Espergærdeborgernes biblioteksforbrug, men at det i princippet kan være folk fra alle mulige andre steder, der bruger Espergærdefilialen.

Biblioteket er ikke alene et udlånssted. Espergærde bibliotek ligger i Espergærdecentret, og det er medvirkende til, at stedet i høj grad fungerer som samlingssted og uformelt mødested. Næsten hver formiddag er der forskellige aktiviteter for børn på biblioteket. Der er legestuer, filmforevisninger og eventyrtimer - med oplæsning og film. Endvidere holder sundhedsplejersken åbent hus en gang om ugen.

Det er både institutions-, dagpleje- og »private«

børn, der kommer. Aktiviteterne er arrangeret af bibliotekets medarbejdere eller af legeteket. De henvender sig især til børn fra toårsalderen og op. På privatbasis er der imidlertid også en onsdagslestue for de helt små fra 0-2 år, som forældrene selv styrer. Biblioteket lægger lokale og legetøj til. Derudover er bibliotekarerne behjælpelige med at lave særarrangementer. Det er meget skiftende, hvor mange der kommer disse torsdage. Derimod er der altid stuvende fuldt til børnearrangementet lørdag formiddag.

Espergærde bibliotek har tre lokaler, der lejes ud til mange forskellige formål: foreningsmøder, aftenskole o.s.v.

En af de foreninger, der har holdt til i biblioteket siden starten i midten af 1980'erne, er Børnefilmklubben Rosen, som har ca. 200 medlemmer især fra Espergærde, men også fra Kvistgård og Snekkersten.

Foruden de udstillinger, som biblioteket selv arrangerer i enten bibliotekets forhal eller i salen, er der bl.a. hvert år en kunstudstilling arrangeret af »Espergærde Udstillingen«. Det er en forening, der i begyndelsen af 1980'erne blev dannet af en kreds af kunstnere og kunstinteresserede med det formål at lave udstillinger med kunst, kunsthåndværk, fotografier m.m. såvel af lokale som af gæster udefra. »Espergærde Udstillingen« finder sted hvert år i september og er overordentligt velbesøgt.

Espergærde bibliotek holder, for at spare på personaleforbruget, lukket midt på dagen, hvor der alligevel ikke er så mange besøgende. Men man holder avislæsesalen åben, så publikum kan komme der og i forhallen hele dagen. Det er der en del, der benytter sig af.

Medens biblioteket er det sted i Espergærde, der kommer nærmest et kulturhus og mødested, er der også mange kulturelle aktiviteter i henholdsvis Mørdrup Kirke og på Egegården, som flere nævner i deres besvarelser.

Mørdrup Kirke, der er en helt moderne kirke, er bygget med en række mødelokaler, som fungerer som en slags sognegård. Det har givet menighedsrådet og kirkens ansatte mulighed for at iværksætte en række aktiviteter spændende fra frokostmøder med foredrag, familiesang-aftener, lørdagsskole for mindre børn, diskoteksaftener for unge mellem 11

og 15 til mere traditionelle sogneaftener, studiekredse, basarer og ikke mindst koncerter. Foruden kirkens egne afholder Espergærde Musikforening og Espergærdekoret velbesøgte koncerter i kirken.

Espergærdes borgere ynder at gå på museum. Kun 18 af de, der har svaret på spørgeskemaet, svarer, at de aldrig gør det. Næsten halvdelen af alle går på museum op til tre gange om året, og en fjerdedel mellem tre og seks gange og den sidste fjerdedel besøger museer mere end seks gange om året. Også teaterforestillinger falder i smag. Knap halvdelen går i teatret, op til tre gange om året, og en lille tredjedel dobbelt så meget, medens resten stort set er ligeligt delt mellem de, der aldrig går i teatret og de der gør det oftere end seks gange om året. Blandt dem, der har svaret i denne undersøgelse, er der flere, der aldrig går i biografen, end der aldrig går i teatret. Over halvdelen går i biografen mellem en og tre gange om året, medens kun knapt en fjerdedel går mere i biografen.

Bortset fra Amatørscenens årlige forestillinger og det lokale museum på Flynderupgård skal man uden for lokalområdet for at se teater, gå i biografen eller på museum. Der er ingen biograf i Espergærde, hvad mange savner. Hvis man vil i biografen må man derfor enten til Helsingørs ene biograf, til Humlebæk eller til det storkøbenhavnske område. Teater kan Espergærdebørgerne få lige uden for lokalområdet, idet Helsingør Teaterforening udbyder mellem 25 og 30 årlige forestillinger på Borupgård Teatret i Snekkersten. Der er 147 medlemmer, der bor i Espergærde, som har tegnet abonnement på forestillinger på Borupgård Teatret. Lederen af Helsingør Teaterkontor mener, at der er en jævnlig udveksling af abonnenter, idet folk skifter mellem at tegne et lokalt abonnement og et Arteabonnement til de storkøbenhavnske forestillinger.

Espergærdebørgerne har mulighed for at få dækket deres museums interesse dels i selve Helsingør By og dels, for kunstmuseers vedkommende, på det nærliggende Louisiana.

Der er ikke ret mange svarpersoner, der har oplyst, hvor de går i teatret, biografen eller på museum. Blandt de der har, og som er nærmere adspurgt, lader det til, at der er næsten lige så mange, der tager til københavnsområdet som til tilbuddene på Helsingør egnen. Og logisk nok jo større forbruger

man er af de forskellige kulturtilbud, jo større er tendensen til at vende sig mod det enorme udbud, der findes i det storkøbenhavnske område.

Espergærdeborgerne og pressen

Langt de fleste, fire femtedele, af de husstande der er repræsenteret i spørgeskemaerne, læser én, og i mange tilfælde, flere af de store landsdækkende morgenaviser hver dag. Nogle få nøjes med at læse dem i weekenden, og en mindre gruppe, en tiendedel, holder sig til formiddagsaviserne. Enkelte får den generelle avislæsning gennem udenlandske aviser eller specialaviser. Der er kun en forsvindende lille del af de udspurgte, der alene læser lokalaviser og/eller annonceaviser.

Espergærdeborgerne kan orientere sig om de lokale begivenheder på flere måder. Først og fremmest er der Helsingør Dagblad, en af Danmarks få overlevende egentlige dagblade, som ikke er baseret på annoncer. Det dækker Helsingør Kommunes område og dele af Frederiksborg og Humlebæk og bringer de vigtigste landsnyheder. Frederiksborg Amts Avis har en lokalredaktion i Helsingør og har hver dag en side, der dækker Helsingørområdet.

Foruden disse to bliver der i Espergærde området uddelt ugeaviserne Nordsjælland og Søndagsavisen 3 samt i en del af området Humlebæks lokalavis.

Så der er rig mulighed for at orientere sig lidt eller meget om lokale begivenheder. Og hvis graden af lokalengagement kan aflæses af, hvorvidt der læses lokalaviser - såvel de gratis som de egentlige - er Espergærdeborgerne, ihvertfald de af dem, der har besvaret dette spørgsmål, ret interesserede i hvad der foregår lokalt.

Ud af de 196 besvarelser er der en halv snes, der skriver, at de enten ingen lokalaviser læser, eller at de lige kigger de gratis aviser igennem og ikke vil savne dem, hvis de ikke kom. Resten læser enten de gratis aviser med lidt større bevågenhed eller læser de »rigtige lokalaviser«.

Næsten alle husstande læser en eller flere af de gratis omdelte aviser. Deriblandt er det først og fremmest Nordsjælland, der fremhæves for at give gode lokal oplysninger. Den er »fin - fin« eller mere neutralt »rimelig«. En enkelt mener dog, at noget af stoffet er forældet, og nogle mener, at der godt

kunne være mere indhold i den, og at den er hurtigt overskuet.

Næsten halvdelen af de husstande, der er repræsenteret i spørgeskemaerne, læser Helsingør Dagblad. Nogle kun om lørdagen, andre mandag p.g.a. den lokale sport, eller på andre ugedage, og en del læser den hver dag.

Ifølge Helsingør Dagblads abonnementsafdeling sælges der kun ca. 1000 Dagblade om dagen i Espergærdeområdet, der består af mere end 4000 husstande. Hvis besvarelserne er nogenlunde repræsentative for Espergærdeborgernes forhold til Helsingør Dagblad, må forklaringen på disse tal søges, dels i at nogle kun læser Dagbladet en gang imellem, og i at Helsingør Dagblad i høj grad er en avis, der går på omgang.

Langt den overvejende del af Helsingør Dagblads læsere er tilfredse. Mange mener, at det er en god lokalavis, som de nødtigt ville undvære.⁵⁶ Udmærket, god, OK og rimelig, »God aktuel avis«⁵⁷, eller ligefrem »fremragende«⁵⁸ lyder bedømmelserne. En læser skriver egentlig ikke, hvad han synes om avisen, men fremhæver nok det væsentlige i de øviges holdning til avisen: »Uundværlig hvis man som borger skal være orienteret og engageret«⁵⁹. Eller som en anden skriver: »Det er nemt at kunne følge med i, hvad der foregår i ens lokalområde. Det er dyrt men godt«⁶⁰

Helsingør Dagblad har dog også mere kritiske læsere. En mener, at den er for formiddagsbladagtig⁶¹, en anden, at den er »middelmådig«, eller som en mener: »Det er en ringe avis, som jeg kun læser for at følge med.«⁶²

Men langt overvejende er karakteristikken af Helsingør Dagblad positiv, og det kan vel næppe undre, for ellers ville de ikke ofre penge på at købe den.

Flere ville egentlig gerne holde Helsingør Dagblad, men kan ikke undvære en landsdækkende avis og synes, at det er for dyrt at holde to daglige aviser.

En familie der holder Information som daglig avis skriver: »Desværre holder vi ikke også Helsingør Dagblad, som vi iøvrigt synes godt om, men p.g.a. jobsøgning er Berlingske Tidende i weekenden en nødvendighed som 2. avis, og en 3. har vi ikke råd til, så derfor må vi nøjes med Søndagsavisen 3 og Nordsjælland, d.v.s. de gratis, og det er jo

lidt for lidt til at kunne følge med i det lokale liv.«⁶³

For en tredje familie er det ikke økonomien men mængden af aviser i hjemmet, der hidtil har afholdt dem fra at holde Helsingør Dagblad. »Vi holder [p.g.a. mandens arbejde] så mange landsdækkende aviser, så vi har alt for mange aviser. Måske tegner vi abonnement alligevel for at få lokalhistorier.«⁶⁴ Det kan nævnes, at der i hjemmet er 7 daglige aviser i forvejen.

Der findes også de husstande, der prioriterer omvendt, og holder Dagbladet til hverdag og en landsdækkende avis om søndagen fordi »Den dag er der mulighed for at få tid til at læse den.«⁶⁵

Ligesom der er nogle få, der ikke har behov for at have en landsdækkende avis ved siden af Helsingør Dagblad.

Frederiksborg Amts Avis er i de senere år blevet uddelt gratis til Politikens abonnenter i Frederiksborg Amt og vice versa.

At Frederiksborg Amts Avis derfor i mange tilfælde er en lokalavis, man ikke selv har bedt om at få, og at avisvaner er svære at ændre, smitter i nogen grad af på holdningen til Frederiksborg Amts Avis. Det er med moderat begejstring at en Politikenlæser giver sig i kast med Frederiksborg Amts Avis »lidt tung kost, men leverer det lokale stof.«⁶⁶ En mener at det er en dårlig avis⁶⁷, en anden, at den er for lokal. Men Frederiksborg Amts Avis har jo også sine »egne« læsere, som selv har valgt den, og de er tilfredse »en fin avis«⁶⁸, og »god«⁶⁹ lyder det jævnlige.

At det er vanskeligt at vænne sig til en ny avis understreges af, at der fra Frederiksborg Amts Avis abonnenter falder nogle knoppede bemærkninger om Politiken, der nu »vælter ind ad brevsprækken«.

Espergærde - et godt handelssted

Det gamle Espergærdes handelscenter lå nede ved Strandvejen især ved Havnen. Her er idag stadig et forretningsområde, hvor nu en række specialbutikker ligger. De egentlige dagligvarebutikker er især koncentreret i Espergærdecentret. Dertil kommer f.eks. supermarkeder og købmænd på Strandvejen, Kofod Ankersvej og Mørdrupvej.

Der er praktisk talt ikke en husstand i undersøgelsen, der ikke køber i det mindste nogle af deres dagligvarer i Espergærde og her fortrinsvis i Espergærde Centret. Espergærde Centret lever tilful-

Grønhandleren i Espergærde Centret er ifølge flere besvarelser »Danmarks bedste grønhandel«. Carsten Møller fot. 1996.

de op til begrebet center. Det er ikke alene et sted man gerne køber ind og møder bekendte. Der er foruden bibliotek og posthus, 37 forretninger samt 2 pengeinstitutter. Ifølge Centrets egen statistik er der 3 mill. ekspeditioner om året.

Det er ikke alene Espergærdebøgerne, der handler i Espergærde Centret, der kommer også en del kunder udefra, men der er stadig overvægt af lokale, således at Centret stadig har karakter af mødested.

De fleste handler lokalt - enkelte af princip »støt din by«,⁷⁰ andre fordi det er praktisk, og det er hyggeligt at møde bekendte. Men der kan være grunde til ind mellem at søge andre indkøbssteder f.eks. udvalg og priser. En stor del af Espergærdebøgerne er indstillet på og har mulighed for enten med offentlige transportmidler eller i privatbil at lægge indkøbene andre steder.

I første række vender de sig mod Helsingør, enten city eller Prøvestencentret. Det andet valg er at tage sydpå langs kysten til centre eller supermarkeder i f.eks. Humlebæk, Hørsholm eller Rungsted. Ca. en femtedel nævner ligeledes, at de køber nogle af deres dagligvarer i det storkøbenhavnske område.

Men Espergærdes forretninger er så absolut de mest anvendte. De årsager, der i undersøgelsen nævnes til at søge andre steder hen, er først og fremmest

de store prisbillige supermarkeds kæder, f.eks. Netto eller Obs.

Det kan også være en særlig forretning, man ønsker at handle i. På det tidspunkt undersøgelsen blev foretaget havde FDB lukket Irma i Espergærde centret. Det afstedkom ifølge skemaerne en mindre »folkevandring« til andre Irmabutikker.

En af de trofaste Irmakunder fortæller om dagligvareindkøbene: »Efter vores Irma blev lukket, kun det nødvendigeste i Lavpris og ellers i grønthandleren og ostebutikken ... m.h.t. vores store indkøb kører vi nu til Irma i Humlebæk, fast hver 14. dag«. ⁷¹ Den samme og lignende begrundelse gives af flere og - måske overraskende - kombinerer ikke

så få Irmakunder deres Irmatur med at købe ind i Netto. Nu da begge forretninger er i Espergærde Centret må man formode, at en del af trafikken til andre centre på kysten er ophørt.

Der er ca. en femtedel af husstandene, der anfører at de også køber nogle dagligvarer i københavnsområdet eller Lyngby. Umiddelbart kunne man tro, at det især var dem, der arbejder disse steder, der køber ind på vej hjem eller i frokostpausen. En nøjere gennemgang af disse skemaer viser imidlertid, at det langt fra er tilfældet. Kun ganske få ⁷² skriver, at de køber ind nær arbejdet eller på vej hjem. Det er især de, der bor alene og kommer hjem efter lukketid. Eller én der handler i sin frokostpause, fordi hun ikke kan lide at gå på indkøb om lørdagen. Men for de flestes vedkommende er det familier, der enten arbejder i nærheden af Espergærde eller pensionister, der ind imellem tager en tur til københavnsområdet. En pensionist skriver, at det er for at »se andre steder« ⁷³, og andre

I Espergærdes gamle center ved Havnen, er dagligvarebutikken i høj grad skiftet ud med specialbutikken. Carsten Møller fot. 1996.

Ikke al handel foregår i Espergærde Centret. Hos den velassorterede købmand midt i den gamle landsby Mørdrup, kan man få næsten alle varer - og en hyggelig sludder. Carsten Møller fot. 1996.

skriver at det er for at få specialvarer f.eks. helsekost eller noget særlig godt kød. Andre går efter særlige gode tilbud.

Mønstret for indkøb af tøj og store forbrugsgoder ligner i høj grad dagligvareindkøbene. Stadig bliver størsteparten købt lokalt, dernæst i resten af Helsingør Kommune. Men så skifter retningen. Når det gælder udvalgsvarer har centrene ned ad kysten ikke den store tiltrækning. Her er det Københavnsområdet, der er det tredje oftest nævnte indkøbssted for den slags varer.

Derimod er de dele af Frederiksborg Amt, der ligger inde i landet, ikke særlig besøgte af Espergærdeborgerne. Ganske få nævner, at de køber møbler i Hillerød, men ellers går indkøbsstrømmen op og ned langs kysten.

Indkøb af tøj og udvalgsvarer bliver i høj grad planlagt efter de forventninger kunden har om, hvor de kan finde det ønskede. Imidlertid går forventningerne ikke altid i opfyldelse, som følgende eksempler viser. En kvinde fortæller, at deres familie ofte tager til Helsingør, når de skal have f.eks. tøj, som ikke findes i Espergærde Centret, men som regel ender de i København - selve København ikke Lyngby - fordi det heller ikke findes i Helsingør. Så »vi lægger ikke mange penge der«. ⁷⁴

De forsøger, som det generelle mønster viser, først i kommunens store by, men ender i regionens største by.

Det kan imidlertid også gå lige omvendt: en familie starter ofte i København, fordi de har forventninger om et større udvalg, men når de ikke kan finde noget, tager de til Helsingør, hvor de indimellem finder det de ønsker. Men ikke så sjældent ender de i Espergærde Centret eller måske i Hornbæk, hvor der er fine tilbud uden for sæsonen. ⁷⁵

Disse to familier er eksempler på den moderne forbruger, der i høj grad er villige til at flytte sig for at få det ønskede og ikke slår sig til tåls med det givne udvalg, men som trods alt ofte alligevel køber lokalt.

Hvor der er hjerterum.....

Gæstebud er en væsentlig del af den danske nutidskultur. At besøge hinanden hjemme er en af de måder, hvorpå vi opretholder og udvider vores sociale netværk.

Denne undersøgelse understreger, hvor væsentligt en del af hverdagslivet det er. Mere end halvdelen har inviteret eller er inviteret af familie gennemsnitlig mere end to gange om måneden. Med hensyn til venner og bekendte er besøgslysten lige så stor. Over en fjerdedel har inviteret eller er inviteret til vennesammenkomst mellem én og to gange om måneden og næsten halvdelen mere end to gange om måneden. Dertil kommer de mere spontane og uanmeldte besøg.

De hyppige gæstebud skal endda ses på baggrund af, at Espergærde er et tilflytterområde. Kun en femtedel af de der har svaret på undersøgelsen, er født i den nuværende Helsingør Kommune. Ganske få kommer fra resten af Frederiksborg Amt, medens over en tredjedel er født i det storkøbenhavnske område, og lidt under en tredjedel stammer fra resten af Danmark. Venner og bekendte bor ikke helt så spredt, men dog, for halvdelen af undersøgelsespersonernes vedkommende, uden for nabolaget og Helsingør Kommune, især i Storkøbenhavnområdet.

Familie- og slægtsskabsrelationer er ikke lige til at skifte ud, men med hensyn til venner lader det til, at der er flere mere eller mindre bevidste strategier, når man kommer til at bo længere væk fra hinanden.

Nogle vælger at lægge energi i at få nye venner og bekendte på den nye lokalitet og ser så ikke så meget til de gamle venner, som f.eks. en ung tilflytter familie, der har alle deres venner og bekendte i Espergærde og mener, at det er et tegn på, hvor godt de er faldet til i området.⁷⁶

Andre har valgt at formalisere samkvemmet med deres vennekreds, som f.eks. et yngre par med en kreds af venner, der bor spredt ud over hovedstadsregionen. De mødes alle hver lørdag, netop for at venskabet ikke skal glide ud.⁷⁷ På samme måde har et pensionistægtepar⁷⁸ nu i 30 år haft en sådan formaliseret omgang med vennerne, der heller ikke bor lokalt. »Hver 14. dag mødes de, mændene for sig og kvinderne for sig. Dertil kommer utallige middage og frokoster fælles«.⁷⁹

Flertallet lader dog til at have en strategi, der ligger midt imellem. De beholder mange af de gamle venner, det er ikke noget problem »der findes jo både bil og tog«⁸⁰ og får også nye lokale venner og bekendte.

Uden mad og drikke.....

En enkelt besvarer spørgsmålet, om hvorledes omgangsformen er, når der er besøg i hjemmet, med, at det kan være »alt fra tre retter mad til en kop kaffe«.⁸¹ Men den generelle tendens er, at såvel venner som familiekontakt foregår over et måltid. Som oftest middag - tit flere retter med vin til. Der er en tendens til, at måltider med familie er lidt mere hverdagsagtig end de, man indtager sammen med vennerne. Til gengæld er det især familie og slægtninge, der nyder godt af de traditionelle fødselsdagselskaber med cacao, boller og lagkage, der dog lader til efterhånden at blive udvidet med efterfølgende fællesspisning. Om end ikke i alle tilfælde i et omfang som dette: »Fødselsdags chokoladebord med hjemmebag og derefter tre retter mad«.⁸²

Det er ikke altid, der inviteres til middag. Frokoster kommer også, om end i mere begrænset omfang, på tale. De, der har deres hverdage til rådighed, kan dog, som f.eks. et aktivt pensionistpar fortæller, at de af og til mødes med andre til frokost med »masser af snaps«. Men også for dem er det middage med vin, der er den mest almindelige omgangsform.⁸³

Når naboer eller gode venner kommer på spontant besøg, bliver kødgylden dog ikke så ofte hevet frem. De får oftest en drink eller en kop kaffe. En fortæller kort og godt at »Naboer får øl eller kaffe og familie og venner får middag«.⁸⁴ Det dækker fint det generelle billede. Kun ganske få foretrækker i alle tilfælde at invitere på kaffebord eller øl uden spisning.

En del begrundes de mange middage med, at afstanden til familie og venner er »for lang til kun at invitere på en kop kaffe«.⁸⁵ Eller »som oftest er det middag og kaffebord eller frokost og kaffebord, da folk jo kommer et stykke her fra«.⁸⁶ En kvinde fortæller, hvorledes et sådant besøg kan gå for sig: »Familie og venner kommer ofte ved 15-16 tiden og går hjem ved 22-tiden. De starter med eftermiddagskaffe og spiser derefter middag sammen«.

For manges vedkommende bor familie eller venner så langt væk, at de skal overnatte, når de kommer på besøg. Det kan forløbe således: »Frokost lørdag, middag, overnatning, morgenmad, museumsbesøg, frokost søndag«. Hvis gæsterne kommer længere væk end fra Sjælland, så varer besøget endnu en dag.⁸⁷

Mange deltager også i forskellige arrangementer og aktiviteter sammen med deres venner - og i nogle tilfælde med deres slægtninge. Man rejser sammen, går sammen til sport og ikke mindst til museer og udstillinger samt teatre. I nogle vennegrupper skiftes man ligefrem til at tilrettelægge forskellige kulturarrangementer for hele gruppen. Andre melder sig sammen til Arte eller andre abonnementsordninger.

Fælles udflugter i naturen er ligeledes en meget udbredt samværsform med vennerne. Nogle tager på egentlige længere vandreture, som f.eks. den venneflok på 12, der jævnlige vandrer, ofte i Sverige, hvor de f.eks. tager til Hallands Väderö.⁸⁸ I øvrigt tager man sammen på sejlture eller week-end ophold i sommerhuse eller på de svenske ødegårde, som en del Espergærde borgere har. Andre arrangerer fast tilbagevendende store skovture og går til koncerter med venner, og på det mere traditionelle plan spilles der bridge og andre spil. Generelt må man sige, at der foruden samværet omkring bordets glæder, er et ret højt aktivitetsniveau i omgangen med venner.

Snak over hækken

Lidt over halvdelen af de adspurgte mener, at der er en god nabokontakt, der hvor de bor. Kun en femtedel synes, at den er decideret dårlig, og resten synes, at den er rimelig eller både - og. Om nabokontakten er god eller dårlig er i høj grad afhængig af de forventninger den enkelte har. Nogle er tilfredse, hvis de hilser over hækken, andre mener, at der skal mere til for at kalde det god nabokontakt. Så derfor kan folk, der bor lige ved siden af hinanden have det diametralt modsatte synspunkt.

Som vi har hørt får naboer, når de kommer indenfor, oftest en kop kaffe, et glas vin eller øl. Der er kun sjældent mere formel omgang. På nogle veje holder man dog en vejfest, andre har et arbejdsfællesskab, som f.eks. i en rækkehusbebyggelse, hvor beboerne er gået sammen om at holde de grønne fællesområder, og tillige selv passer varmecentral. Sådant fælles arbejde har været med til at udvikle en meget tæt nabokontakt i bebyggelsen.

Selv om et sådant udbygget nabofællesskab langt fra findes alle steder, er det ifølge denne undersøgelse langt den overvejende del af Espergærdes beboere, der er tilfredse eller rimeligt tilfredse med naboskabet.

Generelt set har Espergærdeborgerne et geografisk spredt socialt netværk som, til trods for de geografiske afstande, ofte bliver aktiveret. Der bliver sammenlagt brugt megen tid på de mange midt-dagssammenkomster, uformelle besøg og forskellige aktiviteter sammen med familie, venner og bekendte.

Det ligger meget langt fra det billede af den isolerede, »ensomme« kernefamilie, som mange forbinder med livet i et tilflytterområde som Espergærde.

Espergærdes lyksaligheder

De allerfleste, der har deltaget i undersøgelsen nævner »skov, strand, vand, grønne områder og landlige omgivelser«, som det der kendetegner Espergærde, eller ligefrem som det der er det bedste ved Espergærde. Skov og strand er i mange tilfælde en af de afgørende årsager til valget af Espergærde som bosted. »Det skulle være i Nordsjælland, der skulle være natur - enten skov eller vand - og da vi fandt et passende hus i Espergærde var sagen afgjort« ly-

der en typisk forklaring. De naturrige omgivelser bliver også i høj grad benyttet. Ture i skoven, til havnen og i moserne hører, såvel sommer som vinter, blandt de fritidsaktiviteter, som ofte bliver nævnt.

Glæden ved naturomgivelser bevirker imidlertid også, at der er mange kritiske røster overfor den fortsatte udbygning, der sker i området. En enkel mener ligefrem, at området er ved at »forstumme«⁹⁰, andre fortæller blot, at tidligere kunne man høre lærken, når man gik aftentur, men nu er der så udbygget, at der er langt til markerne.⁹⁰ Også de, der ikke bor lige op af de områder, hvor udbygningen sker, klager over det. »Indkørselsvejen til Espergærde ad Hombækvej er blevet så trist nu, hvor markerne bliver bebygget« nævner en.⁹¹

Den udbredte forkærlighed for natur og landlige omgivelser understreges af, at en del ønsker at flytte længere ud på landet. Størsteparten er dog stadig tilfredse med de muligheder, der findes nu. Dog skal Espergærde næppe vokse meget mere, førend den umiddelbare nærhed til naturen, som en meget stor del af beboerne værdsætter så højt, risikerer at forsvinde.

Det er imidlertid ikke alene de grønne omgivelser, der tiltrækker og fastholder Espergærde beboerne. Der er generel tilfredshed med de faciliteter Espergærde som byområde byder på: forretninger, bibliotek, spisesteder og ikke mindst andre mennesker.

Stranden tiltrækker i godt vejr såvel lokale som udenbys. Carsten Møller fot. 1996.

Mange fremhæver således, bortset fra naturomgivelser, at det bedste ved Espergærde er dens karakter af nært samfund. En siger, at det bedste er, at Espergærde »trods de mange tilflyttere«, som han selv hører til, »har et provinsielt præg«. ⁹² Andre mener, at Espergærde har »et tæt, fortroligt miljø, men uden lille-byens snagen og snæversyn - man kender hinanden, men sidder ikke lårene af hinanden«. ⁹³ Da alt jo afhænger af øjnene, der ser, modsvares dette og lignende udsagn af de, omend få, der klager over bysladder - og omvendt, at byen er blevet for stor så ingen kender hinanden mere. Men generelt fremføres, at der er et godt medmenneskeligt miljø. Stedet, hvor man mødes, er ofte i Espergærdencentret, der af flere fremhæves som et af de bedste træk ved Espergærde: Det er et pænt center, hvor man selvfølgelig kommer for at handle, gå på bibliotek eller posthus, men så sandelig også for at mødes. »Hvis man keder sig en dag skal man bare gå en tur i Centret«, ⁹⁴ eller omvendt »hvis man ikke

Egebæksvang skov er i høj grad med til at karakterisere Espergærdeområdet, og hører til det, der ofte nævnes som det bedste ved Espergærde. Fra den gamle kystskrænt er udsigten over Øresund et ekstra gode for skovgæsten. Carsten Møller fot. 1996.

har lyst til at tale med nogen skal man ikke gå i Centret«. ⁹⁵

Kompromisbyen

Kombinationen af de traditionelle byfaciliteter, de overvejende positive sociale relationer og et vist udbud af fritidstilbud og frem for alt naturomgivelserne er det, der sammenlagt udgør Espergærdes lyksaligheder.

Dermed når vi frem til noget af det der, set ud fra denne undersøgelse, er et af kernepunkterne ved livet i et område som Espergærde. Det er hverken

land eller by - eller mere positivt: Det har både byens og landets fordele. En kalder ligefrem Espergærde - og lignende områder - for en kompromisby.⁹⁶

Der er forskellige synspunkter på, i hvor høj grad kompromisset er lykkedes for Espergærdes vedkommende. Men generelt lader det til, at forudsætningen for et vellykket resultat er, at balancen mellem de to elementer - by og land - holdes. Eller som én udtrykker det, det bedste ved Espergærde er, »at jeg (stadig) kan se skov og marker fra mine vinduer og alligevel kan bo tæt ved folk og bymæssige faciliteter«.⁹⁷

Men hvor svært det kan være, også for den enkelte person eller familie at beslutte sig til, hvad der er væsentligst for boligområdet, kan ses af en besvarelse, der nævner, at »familien savner et kulturhus, en biograf og et teater, altså en række byfaciliteter, men samtidig ønsker familien at flytte ud i naturen - på landet væk fra boligområder«⁹⁸ Sådanne modsatrettede ønsker, der ikke umiddelbart kan

Espergærde Havn nu præget af lystsejlere er et af samlingspunkterne i Espergærde. Carsten Møller fot. 1996.

forliges, ligger antagelig bag mange menneskers valg af kompromisbyen - forstaden - den ydre by.

Det er imidlertid ikke alle, der er tilfredse med kompromiset. De vil snarere have et »enten eller«. En kvinde ved allerede nu, at hun, når børnene flytter hjemmefra, vil flytte væk fra Espergærde. Men hun har endnu ikke besluttet sig til, om det skal være til et sted med mere natur - strand - »hvor man kan gå en ordentlig tur langs stranden«, eller om hun snarere skal flytte helt ind til København, »hvor der sker lidt mere«⁹⁹.

Et væsentligt træk ved beskrivelsen af livet i Espergærde er den geografiske placering i regionen, herunder især forholdet til København. Det er der delte meninger om. Nogle mener, at Espergærde ligger dejligt centralt både for Helsingør og Køben-

havn. »Det er hurtigt at komme til København«. Medens andre synes, at det er besværligt at komme til København. Det ser ikke ud til, at der er sammenhæng mellem synet på afstanden til København og besiddelse af egen bil. Det er snarere et spørgsmål om indstilling til at transportere sig. De, der mener, at det er nemt at komme til København, sætter ofte pris på at de alligevel ikke bor derinde. »Det bedste ved Espergærde er, at man kan bo uden for København og alligevel hurtigt være derinde - Det er en slags by og land i ét, det kan jeg godt lide«. ¹⁰⁰ En anden udtrykker samme ide lidt anderledes: »Det bedste er, at Espergærde ligger så tæt ved København, men alligevel så langt fra Byen«.

Træerne vokser ikke ind i himlen

På trods af en generel tilfredshed er der dog en række forhold i Espergærde, som deltagerne i undersøgelsen synes bør forbedres eller ændres. Mest fremherskende er de førnævnte problemer omkring den stadige udbygning af området. Derudover er der mange, der hæfter sig ved den tunge og/eller hurtige trafik, ikke mindst på Mørdrupvej, på Hovvej og på Strandvejen. Enkelte kommer med konkrete anvisninger på, hvorledes problemet kunne afhjælpes. Som f.eks. en, der foreslår, at der laves en afkørsel fra motorvejen direkte til industri- og kvartalerne bag Hovvej, så den tunge trafik ikke skal enten ad Mørdrupvej-Hovvej eller Hornbækvej-Hovvej.

Til de mere konkrete klagemål hører kritikken af lukningen af Espergærde Skolen, som mange er rigtig kede af, ikke mindst fordi der dermed også forsvandt nogle af de mødelokaler, som foreninger i Espergærde ofte lader til at mangle.

En biograf og en lille svømmehal »gerne spartansk« lyder det, står også på fleres ønskeseddel.

Mange kunne også ønske sig, at der var andre tilbud til de unge end ungdomsskolen, og - men det er næppe et rent Espergærdeproblem - der er i undersøgelsen flere, der klager over ventetiden på institutionspladser til børn.

Medens flertallet, som vi har set, på den ene eller anden måde er tilfredse med den kombination af land og by der findes i Espergærde, er der nogle få der ønsker sig et egentligt bycenter - et gammelt handelsmiljø - eller gammeldags butiksgader. En

enkelt savner simpelthen »bymæssighed«. Det er vel uopfyldelige krav i en by som Espergærde, og de samme personer lægger da også vægt på, at der er fredeligt og roligt »som man har brug for efter endt arbejdsdag« ¹⁰¹, eller at det er et godt sted for børn at vokse op. ¹⁰² Andre savner en anden form for bycenter - »et der ikke tømmes ved lukketid, men hvor der er aktiviteter, der giver genlyd også gerne ud over bygrænsen«. ¹⁰³ Her er der tale om et mere kulturelt center, som kunne opstå i forbindelse med det en gruppe er ved at forsøge at få sat igang i Søbækgård. Et sted der måske også kunne tilgode-se det behov, som nogle giver udtryk for: et sted hvor man kan mødes på tværs af alders- og interessegrupper.

Ganske få mener, at Espergærde er et snobbet eller småborgerligt sted, hvorimod andre mener, at der efterhånden er kommet for mange sociale tabere til Espergærde.

Hvis man spørger på socialkontoret får man at vide, at Espergærde i realiteten har langt færre tunge sociale tilfælde end f.eks. socialcentre inde i Helsingør. Imidlertid er huslejen i nogle af de nyere bebyggelser så høj, at det overvejende er bostandsklienter, der bor der. Det er antagelig disse forhold, der giver anledning til bemærkninger om sociale tabere.

I gennemgangen af de fejl og mangler Espergærde måtte have er der imidlertid grund til at fæstne sig ved, at der er rigtig mange, der slet ikke savner noget i Espergærde. Det er der forskellige årsager til nogle mener, at der er rigeligt med tilbud, andre at »der er jo alligevel så tæt til alt, koncerter, museer, selv om man skal transportere sig lidt« ¹⁰⁴, eller udtrykt på en anden måde »det man har behov for kan man jo få »dækket« ind udenfor byen«. ¹⁰⁵ En kvinde understreger »vi ønsker ikke en storby her, så vi savner intet«. ¹⁰⁶

Espergærdeborgerne og Helsingør Kommune.

I slutningen af 1960'erne var der stor utilfredshed med, at Tikøb Kommune skulle slås sammen med Helsingør. Med mellemrum hører man stadig i det gamle Tikøbområde klager over at blive styret af den gamle købstad. I denne undersøgelse er der ikke direkte spurgt om dette, men ca. en tiendedel af besvarelserne anfører, at enten Helsingør Kom-

mune eller Helsingør Kommunes skatteprocent er det værste ved at bo i Espergærde. Af disse er det kun de allerfærreste, der overvejer ligefrem at flytte ud af kommunen. Så utilfredsheden er måske ikke så stor.

Et ægtepar, der flyttede ind i deres nuværende hus i 1950'erne, skriver ganske vist, at det værste ved Espergærde er, at den blev sluttet sammen med Helsingør Kommune, men fortsætter »Vi er fulgt godt med, hvad faciliteterne for borgerne angår, og det kan vel ikke nægtes, at det har haft positiv effekt på enkelte områder«. De kan ikke forestille sig at flytte i deres nuværende alder, men »har overvejet at flytte fra kommunen, men her er for rart at være«¹⁰⁷. Et andet ægtepar fortæller, at de ligeledes var sure over kommunesammenlægningen, men det var der jo ikke noget at gøre ved. Det var ærgeligt pludselig at stige så meget i skat, men de tænkte ikke på at flytte. Nu går det godt, og de

Rolighedsmoserne er et yndet rekreativt område, som Espergærde borgerne bruger meget. Carsten Møller fot. 1996.

er glade for kommunen. Konen er blevet kronisk syg, og de får i den forbindelse en meget fin service fra Socialforvaltningen.¹⁰⁸

Så mon man med disse to udtalelser og det forholdsvise antal besvarelser, der beskæftiger sig med emnet in mente, kan konkludere, at for Espergærdes vedkommende er såret fra kommunesammenlægningen efterhånden groet sammen og har kun efterladt et mindre ar.

Et ar, der ind imellem strammer lidt, når man synes, det er for svært at råbe kommunen op m.h.t. de problemer flere ser i den stadige udbygning og trafikproblemerne.

Espergærde i 1990'erne - Et succesfuldt kompromis

Espergærde er, set med beboernes øjne, langt overvejende en succes.

Det bedste og vigtigste er, at der er skov, strand, marker og natur i umiddelbar nærhed af boligen. De fleste er tilfredse med det kompromis mellem land og by, som stedet byder på, mange mener endvidere, at Espergærde er centralt placeret i regionen og er glade for, at der generelt, rent menneskeligt, er et godt nærmiljø - uden at det, for de fleste at se, tager overhånd.

Espergærde er ikke et bosted, man vælger, fordi der er arbejde at få. Selv om der er mange arbejdspladser i selve området tager flertallet væk for at komme på arbejde. Det kan skyldes, at der ikke er overensstemmelse mellem de arbejdspladser der er, og den uddannelse, som befolkningen har. Under alle omstændigheder er det for mange Espergærdeborgere en selvfølgelig del af deres hverdag at pendle, selv om der er delte meninger om, hvor bekvemt det er at skulle transportere sig til arbejde. En del af pendlerne sætter ligefrem pris på, at der er fysisk afstand til arbejdet, så de rigtig kan føle sig fri, når de er hjemme.

Netop fordi de fleste har valgt at slå sig ned i Espergærde som en ren boligby beliggende i gode naturomgivelser er der udtalt utilfredshed med, at der stadig bygges virksomheder og nye boliger i området, idet den umiddelbare tilgang til grønne naturområder dermed hindres.

Espergærdefamilier lever, selvom en stor del af dem er tilflyttere, ikke et ensomt liv i den lille kernefamilie. Der bliver lagt overordentlig megen energi og tid i at omgås familie og venner. I det hele taget er de fleste i Espergærde forholdsvis travlt optaget i deres fritid, enten det foregår i hjemmene eller i foreninger, ude i naturen eller med kulturelle aktiviteter.

Der foregår meget såvel kulturelt som sportsligt og andet i Espergærde. Tilbuddene bliver flittigt benyttet. Alligevel søger en del af borgerne udenbys efter præcis det, de ønsker sig, og blandt disse er det de færreste, der synes, det er et problem, at skulle transportere sig for at få det rette tilbud.

De, der ikke deltager i det lokale foreningsliv eller ønsker at gøre en indsats lokalt, sidder ikke

nødvendigtvis ørkesløse hen, men gør ofte en indsats på andre felter.

De, der er meget aktive indenfor de lokale foreninger, der konkret har med trivsel i Espergærde at gøre, synes, at der kunne være lidt flere aktive. Men der er grund til at antage, at der er et potentielt blandt borgerne, der vil gøre noget aktivt når, eller hvis, der kommer projekter, de synes er vigtige, og som ikke andre gør noget ved.

Espergærdes borgere køber de fleste dagligvarer lokalt, men er ikke blege for at tage et andet sted hen for at få præcis, hvad de ønsker. Det lokale udbud og prisniveau matcher dog ofte forventningerne, og dermed forbliver størsteparten af handlen i området. Også hvad angår mere varige forbrugsgoder er Espergærde det fortrukne indkøbssted. Helsingør er det sted de fleste først vender sig mod, når de ikke køber lokalt. Dernæst går strømmen syd på, alt efter varenes art, ned langs kysten eller ind til selve Københavnsområdet.

Espergærdeborgerne som helhed forsøger at følge nogenlunde med i de lokale begivenheder, enten i de gratis aviser eller i de »rigtige« lokalaviser. Mange ville gerne abonnere på Helsingør Dagblad, men synes det er for meget at ofre penge på flere daglige aviser. Derimod lader det til, at de eksemplarer, der rent faktisk sælges i området, er en god gammeldags omgangsavis, der går i arv til naboerne, måske endda i flere led?

Udenfor Espergærde siges det ind i mellem, at Espergærde p.g.a. de mange pendlere snarere vender sig mod København end Helsingør¹⁰⁹, eller at Espergærde vender ryggen mod Helsingør.

Mange Espergærdeborgere kender ikke til disse opfattelser og stiller sig undrende overfor dem. De er ifølge denne undersøgelse rimeligt tilfredse med Helsingør Kommune, og de bruger byen Helsingør i den udstrækning, deres behov kan opfyldes dér.

En stor del af Espergærdes borgere vælger bredt, og som det ser ud i denne undersøgelse, søger Espergærdeborgerne ikke automatisk til Københavnsområdet som en alternativ moderby. Københavnsområdet er lige så lidt et fast valg som Helsingør. Som eksempel kan nævnes, at musikinteressede ofte vælger koncertlivet i Helsingør.

Det er ikke et led i denne undersøgelse at finde ud af, hvordan sådanne opfattelser er opstået, men

det kan tænkes, at de har deres udspring i de argumenter, der blev fremført i forbindelse med kommunesammenlægningen. Under alle omstændigheder er det udtalelser, der i bund og grund bygger på det gamle moderby - forstadsbegreb, hvor man i moderbyen forventer, at forstadsboerne naturligt vender sig mod centret for at få deres behov opfyldt.

Men, rent bortset fra, at mange behov kan opfyldes lokalt, føler Espergærdeborgerne ikke, at de vender ryggen til noget som helst, når de fra gang til gang nøje udvælger den lokalitet, hvor de mener, at deres forventninger kan opfyldes.¹¹⁰

Mange slags Espergærde - Et mønster for de nye byer?

Hvor mange undersøgelser tager udgangspunkt i de hårde kendsgeminger såsom arbejdssted, fødested m.v., har valget her været at se, hvorledes beboerne opfatter og bruger området. Det skulle, foruden at fortælle om dagliglivet i Espergærde, også mere generelt bidrage til viden om livet i de nye byer, som er karakteristiske for vor tid.

De, der har beskæftiget sig med sådanne områder, har ofte kaldt dem forstæder ud fra betragtningen, at det især er boligområder, hvor beboerne må søge mange behov dækket i en egentlig by. Imidlertid har både de oprindelige egentlige forstæder og de nyere efterhånden fået så mange bymæssige faciliteter, at man har diskuteret, om de er ved at udvikle sig til egentlige selv bærende bysamfund.

For Espergærdes vedkommende kunne det traditionelle spørgsmål således være, om den var en forstad, enten til København eller Helsingør, eller om den er et selvstændigt lokalsamfund.

Set med beboernes øjne lader det imidlertid til at være et uaktuelt spørgsmål således at ville sætte etiketter på et geografisk område. Det væsentlige resultat af denne undersøgelse er, at der er flere måder at bruge og forholde sig til et område som Espergærde på, og at det især er på det mentale plan, at forskellene skal findes.

Vi så hvorledes afstanden til København blev opfattet dels som kort og dels som lang, samt at nogle af pendlerne syntes, at det er en belastning at skulle rejse hver dag, medens andre følte, at det var rart at have afstand til arbejdet. Tilsvarende frem-

gik det, at nogle synes, at det ville være rart at få flere faciliteter til området, medens andre var helt tilfredse med det, der allerede er.

Det er i det hele taget et meget broget billede, der viser sig, idet der ikke er én holdning til, hvad Espergærde er, eller til hvordan det er at leve i Espergærde.

I materialet kan der imidlertid findes tre forskellige mønstre. Det er mønstre, som er fremkommet ud fra talrige gennemgange af svarskemaerne og interviewene.

De samme mønstre kunne findes i lignende materiale fra Greve Museum. Sammen har vi derfor forsøgt at udarbejde tre mønstertyper, der kan belyse beboernes opfattelse af området og den deraf afledte brug. Det er vores opfattelse, at en sådan ny vinkel på de nye byer kan være med til at kaste mere lys over deres karakter og funktion.

Mønstertypene er opstillet ud fra mange af oplysningerne i spørgeskemaet, men der er især lagt vægt på tre faktorer: det geografiske aktivitetsområde,¹¹¹ holdningen til lokalområdet samt graden af engagement i det lokale foreningsliv. For at konstruere sådanne mønstertyper må der drages klare skel, hvor virkeligheden er mere kompliceret. Derfor vil der næppe findes en person, der passer fuldstændig til en af modellerne.

Type I føler sig som »rigtige Esperødder« og har størsteparten af deres aktiviteter i og omkring Espergærde. De vil principielt helst have, at deres arbejdsplads ligger lokalt, men kunne ikke drømme om at flytte fra stedet.

De fleste af deres venner og bekendte bor i området - ofte også slægtninge. De deltager ofte i det lokale foreningsliv over en bred front - ikke kun inden for de områder, hvor de personligt har aktuelle interesser. Det kan ofte være personer, der er født og opvokset i Espergærde, men også en del tilflyttere hører til denne gruppe. Gruppen har meget stærke positive følelser over for lokaliteten Espergærde, kun er der en tendens til, at de synes, at Espergærde er ved at blive for stor. Den stadige udbygning ændrer karakteren af det lokalsamfund, de ønsker at leve i. Med hensyn til forventningerne til de faciliteter, de ønsker deres lokalområde bør have, er gruppen delt: En lille del af denne type ønsker, at Espergærde skal have alle de tilbud som

en egentlig by har. En større del er dog i høj grad tilfreds med det, der allerede er i området, og de er ikke utilbøjelige til at mene, at de, der ønsker flere tilbud og faciliteter, snarere skulle bruge det, der er i forvejen.

Type II er mere regional. De bor i Espergærde, fordi der er en passende bolig, smukke naturområder i nærheden m.v. men føler sig ikke specielt knyttet til stedet. De hører til blandt dem, der egentligt synes, at det er rart, at der er afstand mellem hjem og arbejde. Deres bekendtskabskreds bor meget spredt, men alligevel aktiveres det sociale netværk ofte. Deres aktivitetsområde strækker sig ud over hele hovedstadsregionen, de har ikke noget imod at transportere sig, og de vælger (fritids-) tilbud, der interesserer dem, uanset hvor disse befinder sig geografisk.

Det er typisk for denne gruppe, at de gennemgående er meget positive overfor lokalområdet. Hvis der er noget de ikke bryder sig om, kan de let

Der bygges stadig i Espergærdeområdet. Her er det Hovgaardsparken på hjørnet af Hovgårdsvej og Hornbækvej på Tibberups gamle jorder. Carsten Møller fot. 1996.

flytte et andet sted hen, uden at det vil ændre deres levevis væsentligt. »Hvis der var noget, der var »værst« var vi flyttet forlængst«, lyder et af svarene. Denne gruppe har ofte valgt at bo et sted som Espergærde, fordi de ønsker at bo et sted, hvor der ikke foregår så meget, så der er fred og ro, når de kommer hjem, »Det er jo ikke en storby, vi har valgt at bo i«, lyder en af kommentarerne. Derfor har de kun få fordringer til faciliteter i området.

Type II er kun sjældent aktive i det lokale forningsliv, medmindre det drejer sig om emner indenfor deres specielle interesseområde eller er af betydning for f.eks. deres børns trivsel.

Type III minder umiddelbart noget om type I, idet de har størsteparten af deres aktivitetsområde, bekendtskabskreds og fritidsaktiviteter lokalt. De føler sig dog ikke knyttet til lokaliteten på samme måde som type I. De kunne principielt have bosat sig i lignende kvarterer næsten hvorsomhelst. Boligen er for denne gruppe udgangspunktet. »Her har vi jo vores hus/hjem« lyder det. Med boligen som udgangspunkt har mange efterhånden skabt sig et lokalt socialt netværk, som gør, at de føler sig hjemme på stedet. Denne gruppe ønsker, at de faciliteter, de skal bruge, ligger i lokalområdet, de er ikke tilfredse med, at det evt. findes et andet sted i kommunen. Det er også inden for denne gruppe, man finder klager over, at der er for langt til f.eks. Københavns fornøjelser eller modsat, at der ikke er landligt nok i Espergærde. I denne gruppe findes en del, der er negative overfor lokalområdet, men ofte ønsker de alligevel ikke at flytte, netop fordi de har knyttet sig til selve boligen. Denne type er kun sjældent aktive i det bredere foreningsliv, men kan godt være aktive i sager, der vedrører det lille lokalområde, hvor de bor.¹¹²

Disse typer er som sagt mønstertyper, og ingen enkelt person passer 100% til beskrivelsen. Som det ser ud i Espergærde, kan disse typer være naboer og komme udmærket ud af det med hinanden men de bruger og forholder sig til det samme lokalområde på helt forskellig vis.

Hvis det viser sig at holde stik også for andre områder, er det klart, at planlæggere og lokalpolitikere har svært ved at tilfredsstille de enkelte lokalområder. Hvis man f.eks. tilgodeser Type III med en svømmehal, vil Type II måske synes, at hallen er med til at ødelægge det smukke og rolige område, man har bosat sig i, og måske så flytte et andet sted

hen. Tilsvarende vil f.eks. oprettelse af lokale arbejdspladser kun tilfredstille nogle af beboerne.

Det vil ligeledes have stor betydning for et lokalområde hvilken af typerne, der har majoriteten i området. Det vil f.eks. have virkning på, hvor omfattende det lokale foreningsliv vil blive, på hvilke krav der bliver stillet til kommunens service m.m..

Her er taget udgangspunkt i et veldefineret geografisk område. Ved at se på det »indefra«, med beboernes øjne, viste det sig, at det geografiske område, Espergærde, ikke er én type by - forstad eller lokalområde. At det derimod for nogle fungerer som en slags hjemstavn, for andre som et smukt og bekvemt udgangspunkt for et liv, der strækker sig ud over hele regionen, medens andre især betragter det som et sted, hvor deres hjem findes.

Espergærde har altså vist os et beboelsesområde, der er et kompromis mellem by og land, hvor folk slår sig ned for at bo og ikke umiddelbart forventer at finde arbejde. Og at det er karakteristisk, at mennesker med vidt forskellige forventninger til bostedets funktion bor dør om dør og bruger lokaliteten på forskellig vis. Det er, ud fra denne undersøgelse, min opfattelse, at netop sameksistensen af de forskelligartede holdninger til bostedet er en væsentlig faktor i hele billedet af udflytterbyerne.

Der skal selvfølgelig arbejdes videre med disse mønstertyper, førend det viser sig om ideerne her er bæredygtige for analyse af den side af det moderne storbyliv, der viser sig i udflytterbyerne. Imidlertid mener jeg allerede nu at kunne slå til lyd for, at man i moderne byforskning også tager sådanne mentale faktorer ind i undersøgelserne, idet man ellers kan få svært ved at forstå de sammenhænge, som de der bor i byerne, ser og handler ud fra.

Noter

- ¹ Begrebet forstad, som ofte i daglig tale bruges om de nye bebyggelsesområder, er ikke et veldefineret begreb og passer kun dårligt på de realiteter, som nutidens nye bebyggelser indebærer. En dansk definition lavet af statistiske hensyn fra 1911 lyder: »En bymæssig bebyggelse, der ligger i umiddelbar fortsættelse af en bykommunes bebyggelse, men i en anden kommune«. Rent bortset fra, at en sådan definition ikke fortæller noget om det funktionelle sammenhæng, som forstæderne og byerne indgik i, gør alene afstandsfaktoren denne definition ubrugelig for de nye bebyggelsers vedkommende. Poul Sverriild har i en spændende artikel i Fortid og Nutid 1992 hefte 4 s.237 ff, en diskussion af mulighederne for at definere begrebet forstad fagligt. Han når frem til at indkredse en definition, der »på den ene side baseres på kombinationen af erkendelsen af forstaden som produkt af industrialiseringen og dermed som et tidsbundet fænomen og på den anden side af dens funktion som overvejende boligområde og dermed dens afhængighed af en moderby ...« s.240. Denne definition indebærer at forstæderne med overgangen til det postindustrielle samfund vil være under afvikling, i takt med at der kommer flere lokale arbejdspladser og bymæssige faciliteter, og at pendlingsmønstrer ikke entydigt vender sig mod en by, men er geografisk spredt. Peter Dragsbo (Fortid og Nutid 1993 Maj, s 57-8) ser snarere forstæderne som en«... kombination af byvæksten og byens sociale og fysiske kvarterdannelse«, altså en fortsættelse af den opdeling i sociale og funktionsmæssige forskellige kvarterer, som allerede skete i de gamle byer, og sætter dermed spørgsmålstegn ved om man kan »definere forstaden som et tidsbundet byhistorisk fagbegreb«. I arbejdet med disse bydannelse eller boområder, som man måske med fordel kan kalde udflytterbyer er der imidlertid nogle faktorer, som jeg mener, bør inddrages i et forsøg på at indkredse, hvad der tales om: Det væsentligste træk er at en stor del af arbejdsstyrken arbejder udenfor lokalområdet og at lokaliteten, trods eventuel tilstedeværelse af lokale arbejdspladser og byfaciliteter, er et område, der - bl.a. p.g.a. planlægningens adskillelse af funktionsområder - også bærer præg af at være boligområder og at de ikke har et naturligt historisk betinget »gammeldags« bycenter.
- ² Ganske vist har forstæder i 1970'erne været behandlet bl.a. af etnologer, som et led i lokalsamfundsstudie-traditionen, som f.eks Åke Daun: Förotsliv, Stockholm 1974, samt Annette Vasströms artikler i Rambusch (red): Rødovre 1901- 1976. Også historikere har interesseret sig for de gamle forstæder og deres udvikling som f.eks J.E.F Hansen: Københavns forstadsbebyggelse i 1850'erne. Kbh 1977 Nørrebro. Hvis der derimod er tale om de senere tilkomne »forstæder«, der ligger længere væk fra centeret, er det først i 1980'erne, at historikere og kulturhistorikere kommer stærkere ind i billedet.
- ³ Unge etnologer holdt i 1983 et Nordisk feltseminar, der havde forstaden som emne. Resultaterne er offentliggjort i Nordnytt nr. 23 1985, men lader ikke til umiddelbart at have sat særlige spor i den faglige debat. Københavns Amtsmuseumsråd iværksatte f.eks et oversigtsarbejde over forstadsudvikling i Københavns Amt (Ena Hvidberg og Hannelene Tøft:

Vestegnen, 1986 og samme Nordvestegnen, 1987). Desuden har de mange lokalhistoriske institutioner rundt i landet affødt en del litteratur også om forstadsområder. Som eksempel kan nævnes Peter Dragsbo: Forstæder i Esbjerg 1988, og Poul Sverriild, Lysthusbeboere - en forstad fødes 1988 samt den tidligere nævnte Forstaden - byens forlængelse - ny by - eller ?. Samt Lone Holden, Hvidovre mulighedernes land, Fortid og Nutid 1994. s.331 ff. Generelt kan siges, at historikerne arbejder med beskrivelser og analyser af udviklingen og urbaniseringen, medens etnologerne ofte tager udgangspunkt i de fysiske rammer, vi kan se idag, kombineret med studier på microniveau. Desuden har den moderne etnologis livsformsbegreb haft indflydelse på synet på forstæderne. Lone Holdens kombination af statistisk materiale og interviews peger i en ny retning, hvor den historiske tradition kobles med den etnologiske. I de seneste år er der tillige tilløb til et frugtbart samarbejde mellem de, der længst har beskæftiget sig med de ydre byer - planlæggerne - og historikere samt kulturhistorikere, se f.eks Dansk byplanlaboratorie noter 28: Forstæder - bydannelse og byplaner, København 1994 og Niels Boye Groth og Johannes Møllgaard: Byplanlægning, kulturlandskab og livsformer, 1983.

⁴ Storbyen - a way of living, Nationalmuseet 1989

⁵ Undersøgelsen er et led i Helsingør Kommunes Museer arbejde med »De nye tider«, og arbejdet er blevet støttet af Statens Museumsnævn. En god inspiration har været at hente i det samarbejde, der foregik i den såkaldte »Forstadspulje« i 1992 samt i et nært samarbejde med Greve Museum. Jeg skal hermed takke de mange Espergærdeborgere, der har gjort sig den ulejlighed at udfylde det omfattende skema og har brugt tid på interviews. Uden deres aktive og positive medvirken kunne en undersøgelse af denne art ikke gennemføres. Af hensyn til den lovede anonymitet er her ikke nævnt navne fra spørgeskemaer eller interviews, ligesom jeg har bestræbt mig på, at ingen skal kunne genkendes i beskrivelserne. Desuden skal Per Christiansen, Christian Sørensen, Espergærde Centerforening og Espergærde Idrætsforening, Helsingør Kommunes Kultur- og Fritidsforvaltning, Helsingør Kommunes Tekniske Forvaltning, Socialcenter Espergærde og Helsingør Teaterkontor takkes for deres enestående venlige medvirken med at fremskaffe materiale og oplysninger.

⁶ Ekstrabladet 29.1.1962

⁷ Alene den mangfoldighed, som Espergærdens bebyggelse udviser såvel for de ældre som for de nye og nyeste bygninger, burde betinge, at der en dag bliver lavet en bred kulturhistorisk og bebyggelsehistorisk gennemgang af området. Her kan der kun blive lejlighed til at trække ganske få linier.

⁸ Anne Majken Snerup Rud: Egebæksvang sogneblad nr. 50, 1987 og H.K.M. årbog 1995.

⁹ Dispositionsplan for Tikøb Kommune 1947

¹⁰ Dispositionsplan for Tikøb Kommune 1947

¹¹ s.7 i Dispositionsplanens forudsætninger, Espergærde by, revision 1960, bilag I

¹² Peer Bruun og Per Christiansen udsendte i 1993 en beretning fra 1962, hvor Asger Berning gør rede for nogle af problemerne omkring et så stort byggeri. Beretningen bærer

præg af at være led i et sagsforløb, men giver et ganske godt billede af de mange brikker, der skal falde på plads inden byggeriet kunne gå i gang. I den særudgave af Birger Mikkelsen: Espergærde - et fiskerlejes historie, der udkom i 1994 i anledning af Per Christiansens 75 årsdag, giver Birger Mikkelsen også en skildring af byggeriets historie.

¹³ Asger Bering beretning s.5f

¹⁴ Interview med Per Christiansen

¹⁵ Interview med tidligere underdirektør i Larsen og Nielsen

¹⁶ Oplysning fra Christian Sørensen

¹⁷ 838

¹⁸ Interview med Per Christiansen, Asger Bering og den daglige leder af restauranten Ivan Melchior i Billedbladet d. 7. juni 1968.

¹⁹ HD 22.10.1968

²⁰ HD 26.10.1968

²¹ HD 26.10.1968

²² HD 23.11.1968

²³ HD 28.11.1968

²⁴ HD 29.11.1968

²⁵ HD 3.12.1968

²⁶ HD 10.12.1968

²⁷ HD 4.1.1969

²⁸ HD 6.2.1969

²⁹ HD 15.2.1969

³⁰ HD 17.2.1969

³¹ HD 1.3.1969

³² HD 20.3.1969

³³ HD 5.3.1970

³⁴ HD 28.4.1970

³⁵ Her er handlingsforløbet kun ganske kort gennemgået. Det ville være interessant i den anden sammenhæng at få analyseret de mange spændende aspekter, der var ved kommunesammenlægningen, nærmere.

³⁶ Nøgletal på postnumre 1995. Danmarks Statistik. 1995

³⁷ I 1992 indledte Helsingør Kommunes Museer en undersøgelse af dette, Helsingør kommunes næststørste beboelsesområde. Undersøgelsen blev påbegyndt med en række interviews med Espergærdeborgere. Det var fra starten under overvejelse at supplere interviewene med en spørgeskemaundersøgelse for at få et bredere grundlag for analysen. I 1989 iværksatte Helsingør Kommunes Museer en storstilet samtidsindsamling »Et døgn i Helsingør«. Det var et såkaldt folkeprojekt, som mere end 2500 personer i Helsingør kommune deltog i på flere forskellige niveauer. Til brug for projektet udarbejdedes dengang et såkaldt dagbogsskema. Det var et spørgeskema med åbne spørgsmål, der førte informanten gennem dagens forløb. Meddelelserne kunne selv vælge, om de ville skrive meget eller lidt om de forskellige gøremål og var frit stillet til at skrive om andet end det, vi spurgte om. Skemaerne blev forbløffende godt modtaget, og da vi fik dem retur, viste det sig, at de havde fungeret fint. Langt størsteparten var fyldigt og omhyggeligt besvaret og virkede troværdige. Med disse gode erfaringer in mente var det tillokkende at benytte en lignende fremgangsmåde i Espergærdeundersøgelsen. Årsagen til beslutningen om at udvide projektet med den ret

bekostelige og tidskrævende spørgeskemaundersøgelse, var, at der blev indledt et tættere samarbejde med Greve Museum, der har forstaden som speciale, og som derfor arbejder kontinuerligt med disse emner. Som processen skred frem, blev vi enige om, at det ville give såvel Greve- som Espergærdeundersøgelsen større perspektiv, hvis vi lavede to parallelle undersøgelser, som i højere grad muliggjorde sammenligning og konklusioner, som kunne bruges af andre. Til dette formål var et ensartet spørgeskema overordentlig velegnet. Der var på grundlag af interviewarbejdet udarbejdet spørgsmål dels til et spørgeskema og dels til et kortere interview, idet jeg havde forestillet mig, at et forholdsvis enkelt spørgeskema skulle følges op med korte personlige interviews. Vore drøftelser førte imidlertid frem til, at så godt som alle spørgsmålene kunne besvares i skemaformen. Da vi var enige om, hvilke spørgsmål vi sammen og hver for sig ville have med, overtog Greve Museum det enormt store arbejde med at udforme skemaet såvel sprogligt som grafisk. Spørgeskemaet var udformet med åbne spørgsmål, hvorved meddelelserne selv kunne vælge, hvorledes de kunne og ville besvare dem. Besvarelsen af de ca. halvhundredte spørgsmål giver oplysninger om bl.a. aktivitetsfelt, omgangsform, fritidsliv, medievaner og holdning til boområdet. Ved udsendelsen af skemaerne var det ikke hensigten at få et repræsentativt

udvalg i socialgrupper eller lignende. Derimod blev der forsøgt at få undersøgelsen til at være geografisk dækkende. Det geografiske område der, i Helsingør Kommuneplan 1989-2001, regnes som Espergærde, er taget med i undersøgelsen. Dog blev industriområderne udeladt, da det drejede sig om beboernes opfattelse af lokalområdet. Tillige blev Skotterup udeladt, da dette område ikke i daglig tale opfattes som hørende med til Espergærde.

Tilbage blev syv områder:

Kofod Ankersvej området: 1100 boliger, 2470 personer

Tibberup: 550 boliger, 1430 personer

Mørdrupområdet: 850 boliger, 2300 personer

Søbækgårdområdet: 800 boliger, 1450 personer

Gammel Espergærde: 650 boliger, 1700 personer

Grydemosen: 400 boliger, 980 personer

Grænserne mellem områderne var, som de er i kommuneplanen, og de statistiske oplysninger fra denne blev brugt som udgangspunkt.

I hele Espergærde var der i 1989 således ca. 4500 boliger, hvoraf de ca. 100 lå i Skotterup, som ikke er med i undersøgelsen, d.v.s. at der var et grundlag på ca. 4400 boliger, som i dette tilfælde blev sidestillet med husstande. Det totale indbyggerantal var på samme tidspunkt ca. 10.500, hvoraf de ca. 250 boede i Skotterup, ialt altså ca. 10.250.

Efter at tallene for Skotterup således var fratrukket, blev hvert delområdes boligantal sat i procent af hele områdets boligantal. Og der blev uddelt et antal spørgeskemaer svarende til denne procentsats i hvert delområde. De enkelte husstande blev udvalgt tilfældigt i vejviseren.

På denne måde blev der uddelt ca. 800 skemaer. Hvert skema var nummereret, således at man når det returneredes kunne se hvilket område skemaet kom fra, selvom det blev besvaret anonymt. I det følgende vil skemaets nummer referere såvel til skemabesvarelser, som til evt. uddybende interviews med de pågældende.

Derudover blev der uddelt ca. 100 skemaer til personer, der i 1989 deltog i Et døgn i Helsingør. Denne del af undersøgelsen skulle være med til at vise, om der var særlige forhold, der gjorde sig gældende for de, der deltog i denne folkeindsamling.

Derudover reserveredes ca. 100 skemaer til dem, der måtte ønske at deltage. Da undersøgelsen ikke var lagt an på at være statistisk, anså jeg, at det ikke kunne sløre resultaterne, at der for de sidste 200 skemaers vedkommende ikke blev taget de samme forholdsregler for at få skemaerne spredt ligeligt i området.

Der kom mere end 200 skemaer retur, hvoraf ca. 2/3 fortalte om to personer. Det vil sige, at der var oplysninger om ca. 300 Espergærdeborgeres dagligliv. De 196 skemaer, der kom retur inden den angivne frist er taget med i de talmæssige opgørelser, medens alle besvarelser er inddraget i de mere kvalitative aspekter.

Skemaerne var som hovedregel meget omhyggeligt udfyldt, så det er et meget fyldigt materiale, der hermed indgår i Espergærdeundersøgelsen, som kan danne baggrund for flere rapporter end denne.

Fordelen ved de åbne ustrukturerede spørgeskemaer var, at informanterne kom bedre til orde. Ulempen var, at bearbejdningsfasen var meget tung, og at langtfra alle svarene kunne sættes på målbare parametre. Det skal indrømmes, at i bearbejdningsfasen dukkede ønsket om et egentligt statistisk skema op mere end én gang. På den anden side viser svarene, at spørgsmålsstillerens fantasi aldrig kunne have taget højde for den variationsrigdom, som kom til udtryk i den valgte spørgeform.

Sideløbende med bearbejdelsen af spørgeskemaerne blev enkelte af informanterne udvalgt til et telefoninterview med udgangspunkt i deres besvarelser af skemaet. Disse interviews viste sig at være overordentligt frugtbare.

³⁸ Nøgletal på postnumre 1995 Danmarks Statistik

³⁹ Helsingør Kommunes Udviklingsafdeling

⁴⁰ Oplysning fra Poul Sverriid, Hvidovre kommunes lokalkiv.

⁴¹ 163

⁴² 413

⁴³ 839

⁴⁴ 127

⁴⁵ 655

⁴⁶ 218

⁴⁷ 267

⁴⁸ 9

⁴⁹ 437

⁵⁰ Foreningsregister på Kultur- og Fritidsforvaltningen.

⁵¹ 892

⁵² 487

⁵³ 225

⁵⁴ 712

⁵⁵ 267

⁵⁶ 95

⁵⁷ 832

⁵⁸ 794

⁵⁹ 892

⁶⁰ 833

⁶¹ 158

⁶² 168

⁶³ 588

⁶⁴ 243

⁶⁵ 787

⁶⁶ 43

⁶⁷ 336

⁶⁸ 570

⁶⁹ 582

⁷⁰ 83

⁷¹ 5

⁷² 7

⁷³ 582

⁷⁴ 127

⁷⁵ 158

⁷⁶ 205

⁷⁷ 127

⁷⁸ 2

⁷⁹ 163

- ⁸⁰ 128
⁸¹ 249
⁸² 837
⁸³ 540
⁸⁴ 168
⁸⁵ 533
⁸⁶ 3
⁸⁷ 837
⁸⁸ 487
⁸⁹ 216
⁹⁰ 83
⁹¹ 773
⁹² 95
⁹³ 320
⁹⁴ 205
⁹⁵ 267
⁹⁶ 217
⁹⁷ 858
⁹⁸ 772
⁹⁹ 217
¹⁰⁰ 834
¹⁰¹ 800
¹⁰² 278
¹⁰³ 892
¹⁰⁴ 712
¹⁰⁵ 139
¹⁰⁶ 5
¹⁰⁷ 716
¹⁰⁸ 163
¹⁰⁹ Lars Birch Andreassen og Henrik Jochumsen, Kulturbilleder fra Helsingør, 1993, p. 13
¹¹⁰ Nogle gange, når den type udtalelser falder, forveksles byen Helsingør med kommunen Helsingør. At man måske ikke bruger byen så meget betyder ikke nødvendigvis, at man ikke deltager i kommunens liv. Måske er der en tendens til at glemme, at når borgerne i f.eks. Espergærde, Hombæk eller Tikøb gør en aktiv indsats i lokalområdet, så er det også at gøre en indsats for - omend en del af - Helsingør Kommune ?

- ¹¹¹ Udgangspunktet er begrebet aktivitetsfelt, som er udviklet af den svenske etnolog Börge Hansson. Her er det imidlertid brugt især med henblik på det geografiske felt, indenfor hvilket personer frivilligt vælger at bevæge sig. Det vil sige at arbejdsmæssig pendling her ikke kommer i betragtning.
¹¹² Disse mønstertyper ser ikke umiddelbart ud til at kunne sammenholdes med de traditionelle socialgrupper. Heller ikke med de livsformer, som i de senere år har været udgangspunkt for megen etnologisk forskning. Jeg skal ikke postulere, at der ikke ved nøjere bearbejdning kan findes paralleller, men indtil videre er der som sagt ikke meget, der tyder på det. Det kan skyldes at livsformsbegrebet er teoretisk konstrueret med udgangspunkt i menneskers forhold til arbejde og fritid, medens disse mønstertyper dels tager udgangspunkt i menneskers forhold til deres bosted, og dels er konstrueret på grundlag af empirisk materiale. Med udgangspunkt i livsformsbegrebet kombineret med aktivitetsfeltsbegrebet har Johannes Møllgaard indraget det rumslige aspekt. Han introducerede dertil begreberne domicil og domæne, som henholdsvis betegner de områder, hvor en livsform føler sig hjemme, f.eks. boligen eller hele boligområdet, og de ofte geografisk spredte områder, som en livsform sætter sit præg på og derfor er i stand til at beherske, så andre føler sig fremmede. Disse begreber blev med stort held brugt til en analyse af købstaden Skive såvel historisk som nutidigt. (Johannes Møllgaard: Byens sociale geografi. 1984) Ved starten af denne undersøgelse var det ventet, at disse begreber kunne tages i anvendelse, men da undersøgelsespersonernes færden som sagt ikke ser ud til at rubricere sig i forhold til livsformene har det følgelig ikke været muligt at anvende disse begreber i denne sammenhæng. I 1986 gav Ena Hvidberg og Annette Vasström en skitse til hvorledes en etnologisk tilgang til byforskning kunne være. De tog bl.a. udgangspunkt i begrebet monopolby og drog livsformsbegrebet samt domæne og domicil ind i analysen også af forstaden. De måtte, lige som i dette tilfælde, konkludere at m.h.t. efterkrigstiden kan det »være vanskeligt at fastholde begreberne domæne og domicil« (s. 46 Arv og Eje 1986-79)